

Opetushallitus

LAPSEN HYVÄ PÄIVÄ EURALAISESSA VARHAISKASVATUKSESSA

EURAN KUNNAN
VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

1.8.2022

Määräys OPH-700-2022

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	4
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	5
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	6
"Lapsen hyvä päivä euralaisessa varhaiskasvatuksessa"	7
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	9
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen laatiminen Eurassa	11
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	15
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	15
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	18
Varhaiskasvatuksen järjestäminen sekä toimintamuodot Eurassa	20
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	21
Toiminta siirtymävaiheissa euralaisessa varhaiskasvatuksessa	22
2.4 Arvoperusta	23
Arvoperusta euralaisessa varhaiskasvatuksessa	25
2.5 Oppimiskäsitys	26
Oppimiskäsitys euralaisessa varhaiskasvatuksessa	27
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	27
2.7 Laaja-alainen osaaminen	29
Ajattelu ja oppiminen	29
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	30
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	31
Monilukutaito	31
Monilukutaito euralaisessa varhaiskasvatuksessa	31
Digitaalinen osaaminen	34
Digitaalinen osaaminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa	34
Osallistuminen ja vaikuttaminen	35
Laaja-alainen osaaminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa	35
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	37
Pedagoginen johtaminen toimintakulttuurin kehittämisessä Eurassa	38
Jaettu pedagoginen johtajuus euralaisessa varhaiskasvatuksessa	38
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	40

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	40
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	41
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.....	41
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	42
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	42
Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri Eurassa	43
Leikin keskeinen rooli	44
Pedagogisen toiminnan kehittäminen.....	44
Oppimisympäristöjen kehittäminen	44
Lasten osallisuus	44
Huoltajien osallisuus.....	46
Liikkuva varhaiskasvatus.....	48
Positiivinen pedagogiikka	48
Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet.....	51
Tiimityö ja tiimisopimus.....	51
Toimintakulttuurin arvioinnin käytännöt	52
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	53
Oppimisympäristöt euralaisessa varhaiskasvatuksessa	54
Fyysinen oppimisympäristö	55
Sosiaalinen oppimisympäristö.....	55
Psyykinen oppimisympäristö	56
Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy	56
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	57
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	57
Yhteistyö eri tahojen kanssa.....	58
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.....	60
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys.....	60
Pedagogisen toiminnan viitekehys euralaisessa varhaiskasvatuksessa	61
4.2 Pedagoginen dokumentointi.....	62
Pedagoginen dokumentointi euralaisessa varhaiskasvatuksessa	63
Pedagogisen dokumentoinnin prosessi.....	64
4.3 Monipuoliset työtavat	64

Monipuoliset työtavat euralaisessa varhaiskasvatuksessa	65
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	66
Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä euralaisessa varhaiskasvatuksessa	67
Kasvattajan rooli leikissä.....	68
4.5 Oppimisen alueet	69
Kielten rikas maailma.....	70
Ilmaisun monet muodot	72
Minä ja meidän yhteisömme	74
Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	77
Kasvan, liikun ja kehityn	80
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	82
Vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen oppimisen tukeminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa.....	84
Kaksikielinen varhaiskasvatus.....	85
5. Lapsen tuki	87
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	87
Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut	88
Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut euralaisessa varhaiskasvatuksessa	89
Kasvun ja oppimisen tuen (KOTU) -palaverin käytäntö.....	90
5.2 Yhteistyö tuen aikana	90
Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.....	90
Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana euralaisessa varhaiskasvatuksessa	91
Monialainen yhteistyö	91
Monialainen yhteistyö euralaisessa varhaiskasvatuksessa	92
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	92
Tuen toteuttaminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa	93
Yleinen tuki	94
Tehostettu tuki	96
Erityinen tuki.....	97
Pidennetty oppivelvollisuus.....	99
Tuen muodot	99
5.4 Lapsen tuen arviointi.....	101

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	101
5.6 Päättös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	103
Päättös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista Eurassa	104
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	106
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	107
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	107
Toiminnan arviointi ja kehittäminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa	108

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetustilain, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

¹ Varhaiskasvatustilain (540/2018)

² Perusopetustilain (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatustilain 3 §

⁴ HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatustilain muuttamisesta, s. 30–31

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

⁵ Varhaiskasvatuslaki 2 §

⁶ Varhaiskasvatuslaki 21 §

⁷ Varhaiskasvatuslaki 1 §

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävstä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁸

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista

⁸ Varhaiskasvatuslaki 22 §

⁹ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹⁰ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

¹¹ Suositus

¹² Varhaiskasvatuslaki 20 §

varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Kädessäsi on Euran kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (vasu), joka kuvaa tavoitteita, toimintoja ja tapaa toteuttaa euralaista varhaiskasvatusta teemalla

“Lapsen hyvä päivä euralaisessa varhaiskasvatuksessa”.

Aikaisempaa enemmän tässä päivitettyssä kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen näkökulman lisäksi lasten hyvinvointia ja siihen liittyviä tapoja toimia.

Varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja päivittäminen

Tämän varhaiskasvatussuunnitelman pohja on laadittu valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 pohjalta. Varhaiskasvatussuunnitelmaa on päivitetty keväällä 2019 (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018) ja keväällä 2022 uuden varhaiskasvatustlain ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 mukaisesti. Kevään 2022 päivitystyön aikana on tarkennettu myös laaja-alaisen oppimisen tavoitteiden ja oppimisen alueen kappaleiden sisältöjä. Lisäksi päivitystyössä on panostettu yhteistyössä Turun yliopiston Rauman opettajankoulutuslaitoksen kanssa vahvasti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman prosessiin. Tämän yhteistyön tuloksena on laadittu video, jota käytetään varhaiskasvatuksen opettajien opetustarkoitukseen yliopistossa ja perehdytykseen euralaisessa varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisestä kevään 2022 aikana on vastannut VASU-tiimi, joka on työstänyt varsinaisen varhaiskasvatussuunnitelman tekstin. VASU-tiimiin valittiin edustus päiväkodinjohtajista, varhaiskasvatuksen opettajista ja lastenhoitajista sekä yksityisestä varhaiskasvatuksesta. Päivitystyöhön osallistuivat myös kaikki kunnan varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä varhaiskasvatuksen hallinto. Päivittämisen sujuvaksi etenemiseksi suunniteltiin kevään ajaksi aikataulu, joka toteutui hyvin. Osa VASU-tiimin jäsenistä on osallistunut mm. Opetushallituksen VASU-koulutukseen. Muu henkilöstö on osallistunut varhaiskasvatussuunnitelman päivitysprosessiin tuottamalla lapsen hyvästä varhaiskasvatuspäivästä ajatuksia, joista on työstyetty huoneentaulu kappaleeseen 3. liittyen euralaiseen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin. Huoneentaulu toimii ns. laatulupauksena henkilöstön taholta lapsille, perheille ja työkavereille. Syksyllä 2022 koko henkilöstölle pidetään

¹³ Varhaiskasvatustilaki 8 §

¹⁴ Varhaiskasvatustilaki 24 §

¹⁵ Varhaiskasvatustilaki 65–73 §

¹⁶ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

VASU-koulutus, jossa avataan uuden varhaiskasvatustlain osia sekä päivitettyä varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Kevään 2022 aikana huoltajille lähetettiin sähköinen kysely liittyen asioihin, joita he arvostavat varhaiskasvatuksessa lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Tuloksista on tehty huoneentaulu, joka näkyy kappaleessa 3. Lisäksi huoltajilta kysyttiin toiveita liittyen yhteistyöhön henkilöstön ja huoltajien välillä. Huoltajilta saatiin tärkeää tietoa siitä, mitä he toivovat yhteistyön osalta ja tämä tuotos on kuvattu kappaleessa 3.

Osalle lapsista (satunnainen otos) tehtiin kysely varhaiskasvatuksen henkilöstön toimesta aiheesta "minkälainen on hyvä päivä hoitopaikassa" ja "miksi hoitopaikassa tarvitaan aikuisia". Lasten vastaukset näkyvät kappaleessa 3. kohdassa Lasten osallisuus ja toimivat tärkeänä tietona koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Päivitetty varhaiskasvatussuunnitelma on lähetetty kommentoitavaksi koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle, rehtoreiden kautta alkuopetuksen henkilöstölle, perusturvalautakuntaan sekä Euran seurakunnalle. Päivitetyn varhaiskasvatussuunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta kevään viimeisessä kokouksessaan ja suunnitelman on oltava käytössä 1.8.2022 alkaen.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu valtakunnallisten perusteiden pohjalta siten, että valtakunnallisen tekstiosuuden jälkeen näkyy euralaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioon otettavat asiat sinisessä tekstipohjassa. Varhaiskasvatussuunnitelma etenee valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelma on julkaistu paperijulkaisuna sekä sähköisenä versiona kunnan internetsivuilla.

Varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisessä on hyödynnetty sekä kaksivuotisen että yksivuotisen esiopetuksen suunnitelmia monissa kappaleissa, mm. sujuvien siirtymien käytännöt ja yhteistyö huoltajien sekä monialaisen verkoston kanssa. Euran kunnan hyvinvointisuunnitelmassa on viitattu varhaiskasvatuksen järjestämiseen sekä lasten hyvinvoinnin tukemiseen liittyviin sisältöihin. Hyvinvointisuunnitelmassa on kuvattu myös yhteistyötä sekä yhteisiä tavoitteita neuvolan ja lastensuojelun kanssa. Tasa-arvolain sekä yhdenmukaisuuslain mukaiset suunnitelmat laaditaan erillisinä asiakirjoina.

Varhaiskasvatussuunnitelman velvoittavuus

Tämän suunnitelman pohjalta sekä kunnan että yksityisen palvelutuotannon perhepäivähoitajat ja varhaiskasvatusyksiköt järjestävät varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelma on koko henkilöstölle oikeudellisesti velvoittava määräys; se määrittelee, ohjaa, konkretisoi ja tukee euralaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista arjessa hyvinvoivan lapsen, perheen ja työyhteisön hyväksi. Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu suomen kielellä.

Arviointi varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelmaa, sen toteutumista ja kehittämiskohteita arvioidaan säännöllisesti. Toimintakausittain päivitettävässä Jaetun pedagogisen johtajuuden vuosikellossa tarkennetaan arvioinnin sisältöjä ja käytäntöjä; osa arvioinneista toistuu vuosittain, osa on vaihtuvia teemoja. Varhaiskasvatuksen ARVI-tiimi suunnittelee varhaiskasvatuksessa toteutettavia arviointilomakkeita. Arvioinnissa huomioidaan lapset, huoltajat sekä henkilöstö.

Sivistyspalveluiden Laatu-työryhmä toteuttaa vuosittain varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen arvioinnin sivistyslautakunnan päättämän arviointiaiheen mukaisesti. Toimintakausien 2021-2023 aikana arvioinnin teemana on oppimisympäristön arviointi

tasoilla fyysinen, sosiaalinen ja psyykkinen.

Saatujen arviointitietojen pohjalta kunnan VAKA-tiimi arvioi varhaiskasvatussuunnitelman päivitystarpeita ja ohjeistaa tekemään tarvittavat muutokset.

Vuonna 2023 julkaistaan Karvin ja Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyössä laatima ja tuottama digitaalinen arviointijärjestelmä VALSSI. VALSSI pitää sisällään selkeät arviointikriteerit, jotka on laadittu kyselylomakkeiksi ja itsearviointikysymyksiksi. Se on työkalu, jolla varhaiskasvatuksessa voidaan toteuttaa omaehtoista tiedonkeruuta halutuilla, valmiilla kyselyillä. VALSSI sisältää myös analysointi- ja raportointityökalut kerätyn tiedon jakamiseen ja hyödyntämiseen paikallisella tasolla. Euran kunnassa seurataan tätä kehitystyötä ja VALSSIn ollessa valmis päätetään mahdollisesta käyttöönotosta varhaiskasvatuksen rakenteen ja sisällön arvioimiseksi.

Arviointia kuvataan tarkemmin kappaleessa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.²⁰

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ HE 148/2021, s. 34

perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.²²

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²⁵ Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet

²¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²² Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

²³ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

²⁴ Varhaiskasvatuslaki 41 §

²⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁸

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen laatiminen Eurassa

Euran kunnassa on käytössä Opetushallituksen laatima lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-lomake (liite 1.), jota on varhaiskasvatuksen opettajien palautteen pohjalta muokattu. Lomakkeen käyttöön ja täyttöön on tehty erillinen ohjeistus (liite 2.).

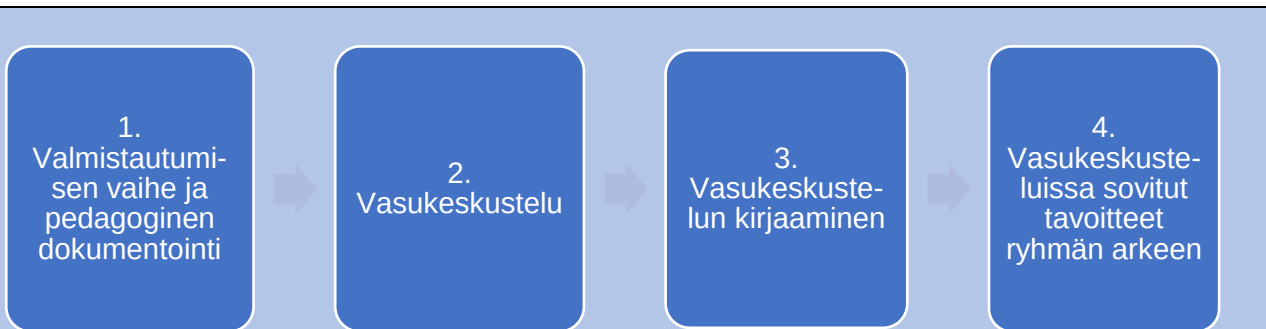
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) tehdään jokaiselle lapselle yhteistyössä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Näin huoltajien ja henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta sekä ryhmässä toimimisesta yhdistyvät. Suunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan viimeistään kahden kuukauden kuluessa varhaiskasvatuksen aloittamisesta. Näin toimitaan myös lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen muulloin kuin toimintakauden alussa.

Lapsi voi olla mukana vasukeskustelussa huoltajien ja kasvattajien yhteisellä sopimuksella. Jos lapsi tarvitsee tukea kasvuun, kehitykseen tai oppimiseen, osallistuvat vasun laatimiseen varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja tarpeen mukaan mahdolliset muut yhteistyötahot.

Lapsen vasun laadinta on luonteeltaan prosessi, joka sisältää useita työvaiheita

²⁷ Varhaiskasvatuslaki 40 §

²⁸ Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

1. Valmistautumisen vaihe ja pedagoginen dokumentointi

- varhaiskasvatuksen opettaja on pedagogisessa vastuussa lapsen vasun laatimisen käynnistämisestä: suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista
- kaikki kasvattajat tuovat suunnitelman laatimiseen omia arjen havaintojaan, osaamistaan ja ammattitaitoa
- huomioidaan ryhmän arjessa näkyvät lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet sekä tarpeet → mitä tämä lapsi tarvitsee juuri nyt?
- lapsen osallisuus ja kuuleminen
→ lapsen oman osuuden hänen vasussaan eli hänen vahvuutensa, kiinnostuksen kohteensa ja opeteltavat asiat selvitetään haastattelemalla lasta huoltajien tai kasvattajien toimesta yhdessä sopien, lapselle ominaisella tavalla
→ jokaisen yli 3-vuotiaan lapsen kanssa käydään ennen vasukeskustelua Lapsen kuulemisen-peli, jossa selvitetään lapsen mielipide liittyen ryhmän arjen toimintoihin. Tuotoksesta otetaan valokuva pedagogista dokumentointia varten. Valokuva näytetään vasukeskustelussa huoltajille ja liitetään lapsen kasvun kansioon
- huoltajien osallisuus
→ ennen vasukeskustelua huoltajille annetaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta osio kotiin täytettäväksi heidän omia havaintojaan varten liittyen lapsen vahvuuksiin, mielenkiinnon kohteisiin ja tarpeisiin
→ lisäksi huoltajille lähetetään video, jonka tavoitteena on lisätä huoltajien tietoisuutta tulevan vasukeskustelun sisällöstä

2. Vasu-keskustelu

- päiväkodissa keskustelun käy varhaiskasvatuksen opettaja
- perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja

3. Vasukeskustelun kirjaaminen

- varhaiskasvatuksen opettaja/perhepäivähoitaja kirjaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman
- suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle sekä oppimisympäristölle
- oleellista on se, mitä ryhmässä tehdään ja että koko tiimi sitoutuu siihen, mitä on kirjattu lasten vasuihin, joista tavoitteet nousevat
- tavoitteiden ja toimenpiteiden kirjaaminen mahdollisimman konkreettisesti auttaa myöhempää arviointia
- lapsen vasuun kirjataan tarkennuksia toimintakauden aikana pedagogisten tavoitteiden edistymisen tai lapsen tarpeiden mukaan

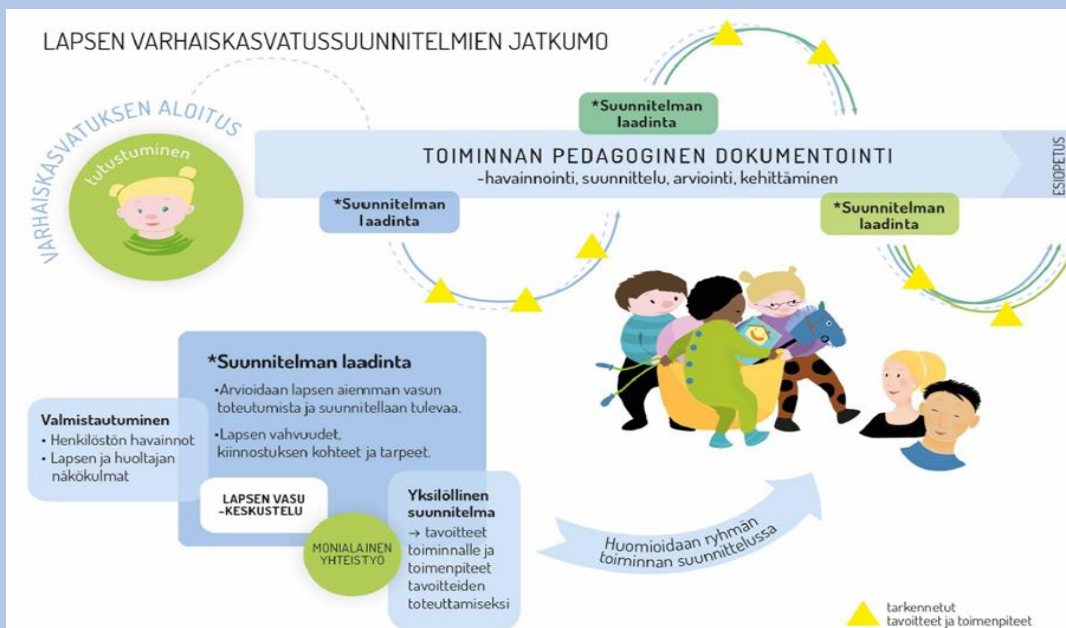
4. Vasukeskustelussa sovitut tavoitteet ryhmän arkeen

- lapsen vasuista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Nämä asiat kirjataan

ryhmävasuun, joka on yksi keskeinen työväline toimintakulttuurin kehittämisessä

Perhepäivähoidossa prosessin ohjauksella on tärkeä merkitys. Perhepäivähoidosta vastaava esihenkilö huolehtii siitä, että perhepäivähoitajilla on mahdollisuus saada hänen tukeaan lapsen vasuprosessin aikana.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään ja asetettuja tavoitteita tarkennetaan vähintään kerran vuodessa tai tarpeen vaatiessa useammin. Arvioinnissa kiinnitetään ensisijaisesti huomiota pedagogiikan toteutumiseen ja toiminnan järjestelyihin. Lapsen vasu arvioidaan huoltajien kanssa yhdessä keskustellen kaikissa siirtymävaiheissa. Samalla pyydetään lupa lapsen huoltajilta vasun siirtämiseen huoltajan allekirjoituksella. Varhaiskasvatuksen opettajalla ja perhepäivähoidosta vastaavalla esihenkilöllä on vastuu siirtää lapsen vasu uuteen yksikköön kaikissa siirtymävaiheissa kuukauden kuluessa siitä, kun lapsi on siirtynyt.

Lapsen vasu-prosessi.

Varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtäminen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt

Varhaiskasvatuksen asiakkuus itsessään ei ole salassa pidettävää tietoa. Lapsen vasu on salassa pidettävä asiakirja ja sitä säilytetään kunnan tiedonohjaussuunnitelman mukaisesti. Myös lapsen tuen tarvetta, tukitoimia ja henkilökohtaisia ominaisuuksien arviointia koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä.

Varhaiskasvatusturvelaki mahdollistaa varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon siirtämisen salassapidon estämättä. Järjestämisen kannalta välttämätön tieto voi liittyä esimerkiksi lapsen tukitoimiin tai turvallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on oikeus saada tällaista välttämätöntä tietoa muilta varhaiskasvatuspalvelujen järjestäjiltä esim. lapsen muuttaessa tai esim. sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta tai ammattihenkilöltä. Jos lapsi siirtyy toiseen kuntaan, varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto voi liikkua vanhan ja uuden järjestäjän välillä. Varhaiskasvatuksen opettaja tai perhepäivähoitaja informoi huoltajia kyseisestä asiasta tällaisen tilanteen tullessa eteen. Alkuperäinen varhaiskasvatussuunnitelma säilytetään varhaiskasvatusyksikössä ja huoltajille annetaan siitä kopio. Lapsen vasuun kirjataan merkintä, milloin ja kenelle tietoa on siirretty. Huoltajilta pyydetään allekirjoitus lapsen vasulomakkeeseen.

Lapsen tukeen liittyvät hallintopäätökset

Lapsen tukeen liittyvien hallintopäätösten laatimisen prosessi kuvataan kappaleessa 5.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁹. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁰. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³¹.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³². Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto³³.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁴. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

²⁹ Varhaiskasvatuslaki 5 § 4 momentti

³⁰ Varhaiskasvatuslaki 1 §

³¹ Varhaiskasvatuslaki 1 ja 12 §

³² Varhaiskasvatuslaki 5 § 2 momentti

³³ Varhaiskasvatuslaki 52 §

³⁴ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁵ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁶ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁷. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁸. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁹, tasa-arvolaki⁴⁰, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴¹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴², YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴³, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁴ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁵.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁶, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁴⁷. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁴⁸, sosiaalihuoltolakia⁴⁹, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁵⁰, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁵¹ ja terveydenhuoltolakia⁵² sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

³⁵ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

³⁶ Hallintolaki (434/2003)

³⁷ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

³⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

³⁹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

⁴⁰ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

⁴¹ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

⁴² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁴³ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

⁴⁴ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

⁴⁵ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁷ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁹ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁵⁰ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

⁵¹ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁵² Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁵³ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁴. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

⁵³ Varhaiskasvatuslaki 3 §

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁵. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵⁶ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä⁵⁷. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵⁸. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁶⁰. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶¹. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶².

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁶³. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁴. Varhaiskasvatuksen

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁵⁷ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁵⁸ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁵⁹ Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁶⁰ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁶¹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁶² Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁶³ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶⁴ Varhaiskasvatuslaki 1 §

toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶⁵

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoituksen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁶. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattirollit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁷.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶⁸. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁷⁰. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷¹. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta.

⁶⁵ Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

⁶⁷ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁶⁸ Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 1 ja 38 §

⁷⁰ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁷¹ Varhaiskasvatuslaki 38 §

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁷²

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁷³

Varhaiskasvatuksen järjestäminen sekä toimintamuodot Eurassa

Euran kunnassa varhaiskasvatuspalveluja järjestetään päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa eri puolilla kuntaa. Varhaiskasvatusta järjestetään sekä kunnan omana toimintana että yksityisten palveluntuottajien toimesta. Kaikissa yksiköissä ja toimintamuodoissa noudatetaan Euran kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus järjestetään päiväkodeissa sekä koulujen yhteydessä toimivissa esiopetusyksiköissä.

Lapsen aloittaessa perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja antaa huoltajille lomakkeen, jossa on tiedot lapsen varahoitopaikasta. Perhepäivähoitaja täyttää ryhmänsä jokaisesta lapsesta "Tiedot varahoitoa varten"-lomakkeen, joka annetaan myös huoltajien luettavaksi. Tämän jälkeen kyseinen lomake lähetetään huoltajien mukana lapsen varahoitopaikkaan. Näin tärkeät perhepäivähoidon arjen havainnot lapsen tavoista ja tottumuksista siirtyvät myös varahoitoon.

Vuorohoito järjestetään päiväkotieuranrinkilässä. Vuorohoidon perusteista on laadittu linjaus, joka on nähtävillä Euran kunnan kotisivuilla. Vuorohoitoon hakeutuessa perheen tulee toimittaa todistus vuorotyöstä varhaiskasvatuksen palvelupäällikölle tai päiväkodinjohtajalle ennen vuorohoidon alkamista.

Kotona lapsiaan hoitaville perheille järjestetään avointa varhaiskasvatusta avoin päiväkotie Ompussa. Ompun toiminta sisältää

- varhaiskasvatusta eri-ikäisille lapsille sisältäen leikkiä ja ohjattua toimintaa huomioiden lapsen kokonaisvaltainen kasvu, kehitys, oppiminen ja hyvinvointi
- perhekerhotoimintaa, jossa huoltajilla on mahdollisuus keskusteluun niin muiden huoltajien kuin henkilöstön kanssa arjen ilojen ja haasteiden merkeissä. Samaan

⁷² Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁷³ Varhaiskasvatuslaki 13 §

aikaan lapsilla on tilaisuus leikkiä yhdessä muiden lasten kanssa. Ohjelma pyritään rakentamaan yhteistyössä perheiden kanssa mahdollisimman monipuoliseksi ja vaihtelevaksi

Euran kunnan varhaiskasvatuspalveluissa on käytössä yksityisen varhaiskasvatuksen palveluseteli. Palveluseteliin liittyvät käytännöt sekä kunnan ja yksityisen palveluntuottajan vastuut on kirjattu palvelusetelisääntökirjaan, jonka hyväksyy sivistyslautakunta.

Varhaiserityiskasvatuksesta ja -opetuksesta vastaavat neljä varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, joista kaksi toimii kiertävinä ja konsultoivina erityisopettajina ja yksi päiväkotia Euranrinklissä. Neljäs varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii vuosittain määriteltävässä ryhmässä.

Varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö antaa perheille varhaiskasvatuspaikan hakuvaiheessa ohjausta ja neuvontaa eri hoitomuodoista ja -paikoista. Tietoa saatavilla olevista varhaiskasvatuspalveluista sekä palveluiden piiriin hakeutumisesta saa myös kunnan nettisivujen kautta. Varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö järjestää varhaiskasvatuspaikan mahdollisuuksien mukaan huoltajien tarpeita kuunnellen yhteistyössä yksiköiden esihenkilöiden kanssa. Hoitopaikan valintaa ohjaavat ensisijaisesti inklusiivinen ajattelu eli lähivarhaiskasvatuspaikan huomiointi ja mahdollisuuksien mukaan perheen toiveet, varhaiskasvatustarpeen laajuus sekä lapsen etu ja yksilölliset tarpeet. Palveluohjauksen prosessi on kuvattu Asiakkaan polkumakkeessa (liite 3.).

Eurassa eri toimintamuotojen ja -yksiköiden välinen yhteistyö korostuu ja kunnan varhaiskasvatuspalvelut tulee nähdä kokonaisuutena, mikä mahdollistaa tarkoituksenmukaiset järjestelyt ja ratkaisut sekä lasten, huoltajien että henkilöstön osalta. Yhtenä yhteistyömuotona ovat koko varhaiskasvatushenkilöstölle järjestettävät koulutukset. Yhteistyötä tehdään myös lomajärjestelyiden ja perhepäivähoidon varahoidon kesken. Loma-aikojen (joululoma, heinäkuu) järjestelyissä päiväkodinjohtajat ja perhepäivähoidosta vastaava esihenkilö tekevät yhteistyötä.

Euran kunnassa on käynnissä varhaiskasvatuksen palvelurakennemuutos, mikä lähivuosien aikana tulee edelleen muuttamaan palvelurakennetta. Uudistuksen tarkoituksena on järjestää toimintaa sekä taloudellisesti että toiminnallisesti kestäväällä tavalla tarkoituksenmukaisissa ja turvallisissa oppimisympäristöissä.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämänkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon

hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁴.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁵

Toiminta siirtymävaiheissa euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Siirtymävaihe on tärkeä kokonaisuus lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Sen tulee olla johdonmukaisesti etenevä koko varhaiskasvatuspolun aikana, lapsen siirtyessä esiopetukseen ja alkuopetukseen. Lähtökohtana on se, että eri toimijat tuntevat tämän polun eri vaiheet sekä käytännöt hyvin ja siirtymävaiheet suunnitellaan yhdessä. Huoltajien ja muiden toimijoiden kesken tehtävä luottamuksellinen yhteistyö on kasvatuksen ja opetuksen laadun perusta.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa huoltajat saavat varhaiskasvatuspäätöksen mukana Tervetuloa varhaiskasvatukseen-lomakkeen (liite 4.), jossa huoltajat voivat kuvata lapsensa tapoja ja tottumuksia kotona sekä toiveitaan tulevaa varhaiskasvatusta ajatellen. Näin henkilöstö pystyy paremmin valmistautumaan uuden lapsen vastaanottamiseen. Lomake palautetaan varhaiskasvatusyksikköön perheen tutustumiskäynnin yhteydessä, johon huoltajat itse varaavat ajan. Tutustumiskäynnillä

- kerrotaan huoltajille varhaiskasvatusyksikön/ryhmän toimintakulttuurista ja –käytännöistä
- keskustellaan lapsen tavoista ja tottumuksista sekä perheen toiveista
- tutustumiskäyntien määrä sovitaan yhdessä huoltajan kanssa, mutta suosituksena on pehmeän laskun suunnitelma eli kolme tutustumiskäyntiä. Näin lapsi saa rauhassa tutustua uuteen varhaiskasvatuspaikkaansa sekä hiljaksen harjoitella erotilannetta huoltajasta. Ensimmäisellä kerralla lapsi ja huoltajat tulevat yhdessä, toisella kerralla lapsi voi olla mukana ryhmän ulkoilussa ja kolmannella kerralla sisätiloissa leikkimässä tai mukana ryhmän toiminnassa
- varhaiskasvatusyksikössä huoltaja täyttää myös Lapsen perustietolomakkeen (liite 5.)

⁷⁴ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁷⁵ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Varhaiskasvatuksen sisällä; ennen siirtymistä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arvioidaan huoltajien kanssa yhdessä keskustellen. Samalla pyydetään lupa lapsen huoltajilta vasun siirtämiseen eli huoltajat allekirjoittavat lapsen vasun. Lapsen vasu tulee siirtää kuukauden kuluessa siitä, kun lapsi on vaihtanut varhaiskasvatuspaikkaa. Varhaiskasvatuksen opettajalla ja perhepäivähoidosta vastaavalla esihenkilöllä on vastuu siirtää lapsen vasu uuteen yksikköön. Tarvittaessa voidaan järjestää myös yksilöllinen tiedonsiirtopalaveri uuteen ryhmään.

Varhaiskasvatus ja esiopetus; varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa keskustellaan lapsen tavasta toimia ja oppia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Kun lapsi siirtyy esiopetukseen, on tärkeää, että näitä tietoja hänen polullaan voidaan edelleenkin hyödyntää uuden oppimisen pohjana ja hyvinvoinnin tukena. Lapsen siirtyessä esiopetukseen varhaiskasvatuksen opettaja päivittää lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, joka käydään läpi huoltajien kanssa. Keväällä pidetään varhaiskasvatuksen sisäiset tiedonsiirtopalaverit, joissa ovat läsnä varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä tuleva esiopettaja. Perhepäivähoidon osalta tapaamiseen osallistuu perhepäivähoidosta vastaava esihenkilö. Näissä tapaamisissa lasten vasut ja muut huoltajien kanssa sovitut asiakirjat siirtyvät tulevalle esiopetuksesta vastaavalle opettajalle. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat palaverien kokoonkutsujina. Ennen esiopetuksen alkua jokaisessa esiopetusryhmässä pidetään tutustumispäivä sekä lapsille että huoltajille.

Terveystieteiden kanssa on sovittu, että he siirtävät huoltajien luvalla oleellisen tiedon seurakunnan kerhoista tulevista esioppilaista.

Siirtyminen toiseen kuntaan; kunnasta muuttavan lapsen varhaiskasvatuksen opettaja/perhepäivähoidosta vastaava esihenkilö huolehtii vasun siirtämisestä uuteen kuntaan huoltajien luvalla. Lapsen alkuperäinen vasu arkistoidaan omaan kuntaan ja uuteen kuntaan lähetetään kopio.

Varhaiskasvatukseen osallistuminen kahdella eri paikkakunnalla; tällaisissa tilanteissa euralainen varhaiskasvatushenkilöstö on aloitteellinen ja yhteistyössä huoltajien kanssa sopii, miten menetellään yhteydenpidon ja tiedonsiirron suhteen.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁶, varhaiskasvatuslain⁷⁷ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷⁸.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

⁷⁶ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁷⁷ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁷⁸ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

Ihmisenä kasvamisen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista.

Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁷⁹. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁸⁰

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁸¹. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan.

Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyys- ja elämäntavan olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁸⁰ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁸¹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Arvoperusta euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Lähtökohtana varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustalle ovat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvot sekä Euran kunnan strategian mukaiset arvot, jotka ovat

VASTUULLISUUS	REILUUS	ROHKEUS
•Kannamme yhdessä vastuuta omasta ja läheistemme hyvinvoinnista •Huolehdimme kestävästä kehityksestä ja toimimme siten, että tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus tehdä valintoja	•Toimimme avoimesti ja otamme toiset huomioon •Arvostamme kohtuullisuutta ja inhimillisyyttä •Olemme tunnettuja reilusta toimintakulttuurista	•Suhtaudumme rohkeasti ja luovasti tulevaisuuteen •Uskallamme muuttaa rakenteita

Arvokeskustelut

Arvokeskustelu ja sen perusteella laadittu yksikön arvopohja on pedagogisen johtamisen keskiössä eli arvokeskustelujen tuotos on yksi päiväkodinjohtajan keskeinen työväline. Päiväkodinjohtaja vastaa yksikkönsä toimintakulttuurin arvopohjan kehittämisestä ja arvioinnista. Henkilöstö käy syksyisin esihenkilön johdolla arvokeskustelun, jonka pohjalta yksikkö luo lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan oman toimintakulttuurin. Yhdessä keskustellut arvot luovat pohjan arjen pedagogiselle toiminnalle ja valinnoille, joihin työyhteisö sitoutuu. Yksikön arvot näkyvät henkilöstön käytännön työssä ja tavassa toimia sekä olla vuorovaikutuksessa. Kaikki valinnat arjessa perustuvat arvoihin. Ne heijastuvat myös työyhteisön keskinäiseen kanssakäymiseen sekä henkilöstön välisiin suhteisiin. On tärkeää, että jokainen henkilöstön jäsen itsearvioi oman yksikkönsä arvojen toteutumista omassa työssään joka syksy. Yhteisesti sovittu arvotuotos voidaan laittaa näkyville esimerkiksi ryhmän eteiseen ja jakaa myös huoltajille.

Varhaiskasvatustyötä ohjaavat merkityksellisinä ja arvokkaina asioina oikeudenmukaisuus, tasa-arvoisuus, johdonmukaisuus ja inklusiivinen ajattelu, jonka mukaan kaikilla lapsilla on enemmän yhteistä kuin erilaista ja kaikki eroavat jollakin tapaa toisistaan.

Seuraavassa ajatuksia arvokeskustelun pohjaksi

KÄSI SYDÄMELLE

- Ohjaako lapsen etu päivittäistä työtäni ja arjen pieniä ratkaisuja?
- Tiedostanko osaamiseni, asenteeni ja arvoni työni takana? Mitä on päivitettävä?
- Kiinnostaako minua lapsen maailma, tämä nykyisten lasten todellisuus tällä hetkellä, aidosti?
- Millaista on lapsen oleminen ja oppiminen minun kanssani, vuorovaikutus?
- Koemme molemmat iloa, oppimisen riemua ja monenlaisia elämyksiä?

Mitä tulee paikalle, kun sinä tulet paikalle?

Huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön perustana on avoin ja kunnioittava suhtautuminen kaikkiin perheisiin sekä kotien valitsemiin katsomuksiin. Huoltajien kanssa keskustellaan yhteisistä arvoista mm. vanhempainilloissa. Mikäli huoltajien ja henkilöstön arvot ovat ristiriidassa keskenään, on tärkeää keskustella asiassa lapsen edun ja hyvinvoinnin mukainen kompromissi. Keskeistä keskustelussa on huomioida, että lapsen etu ei ole yhtä kuin lapsen tahto.

Lapsille annetaan mahdollisuus omien kykyjensä mukaan osallistua ja oppia vaikuttamaan omaa elämäänsä koskevista asioista.

Lasten ja heidän huoltajiensa osallisuuden lisääminen on tärkeää. Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat

myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin

ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸².

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja,

⁸² Varhaiskasvatuslaki 2 ja 23 §

itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle.

Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heidä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Monilukutaito euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Monilukutaito on tämän ajan ja tulevaisuuden lukutaito. Laajasti ajateltuna monilukutaito on ihmisenä olemisen ja elämisen taitoa yhä kirjavammassa maailmassa. Se on taitoa ymmärtää ja tulla ymmärretyksi.

Monilukutaito on yhteydessä kaikkeen elämässä pärjäämiseen: ymmärtämiseen, osallistumiseen, hyvinvointiin, empatiakykyyn ja luottamukseen. Monilukutaito on kaiken perusta; se on ajattelun ja yhdessäolon supervoima. Monilukutaito tuottaa lapsille avoimuutta erilaisia ihmisiä, kulttuureita ja katsomuksia kohtaan sekä ymmärrystä muiden ihmisten lähtökohdista. Tulevaisuudessa se on kykyä keskustella monenlaisten ihmisten kanssa ja luovuutta käyttää

viestimiseen useita eri välineitä ja keinoja sekä kykyä tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä moninaisissa ympäristöissä ja tilanteissa.

Henkilöstö toimii rohkeasti ja ennakkoluulottomasti, kannustaen ja rohkaisten kaikkia lapsia monilukutaidon piiriin.

Esimerkkejä monilukutaidon toteuttamiseen

- Valokuvatarinat
 - valokuvataan ympäristöä ja keksitään otettujen kuvien pohjalta tarina. Vaihtoehtoisesti voi ensin keksiä lasten kanssa sadun ja sitten lähteä kameran/iPadin kanssa etsimään ja ottamaan satuun sopivaa kuvitusta
 - lasten leikeistä, liikkumisesta ja hassuista asennoista voidaan ottaa kuvia ja tehdä niistä valokuvien tai videon avulla tarina tai sarjakuva
- Esineet tarinan tukena
 - kerrotaan tarinoita käyttäen apuna leluja tai muita esineitä. Tarinan voi piirtää, näytellä tai tehdä siitä elokuvan hyödyntäen TVT-laitteita
- Runokirja
 - tutustutaan runojen maailmaan ja keksitään omia runoja ja loruja. Runoja voidaan kuvittaa, äänittää tai koota ne yhdeksi runokirjaksi esimerkiksi Papunetin Papuri-työkalun avulla
- Monta tapaa viestiä
 - tutustutaan erilaisiin tapoihin viestiä ja mietitään, miten saman viestin voi kertoa kuvilla, äänillä, esineillä tai pelkkää elekieltä käyttäen
 - tutustutaan viittomakieleen
 - tarkastellaan yhdessä, mitä ja miten erilaisilla ilmeillä ja eleillä voidaan viestiä
- Tutkitaan ilmeitä
 - harjoitellaan tunnistamaan erilaisia ilmeitä. Näytellään niitä tai etsitään kuvia lehdistä tai kirjoista
- Odotteluhetkissä voi olla esim. jumppakuvia seinällä, joiden mukaan lapsi voi jumpata vuoroa odottaessaan
- Valokuvasuunnistus
 - lapset itse ottavat kuvia kohteista, joita muut etsivät
- Videointi
 - lasten kanssa voidaan tehdä esim. musiikki- tai tanssivideo. Musiikki voi olla itse tuotettua tai taustalla voi soida valmis kappale, joka esitetään. Lennokkaita videoita saa, jos lapset itse kuvaavat toisiaan. Lasten esityksiä voi esittää ryhmälle tai huoltajille vanhempainilloissa tai juhlissa
- Sanomalehtisen teko
 - lasten kanssa voi tehdä oman sanomalehtisen, joka ilmestyy esim. kerran puolessa vuodessa. Siinä voidaan esittää huoltajille lasten näkemyksiä tehdyistä projekteista tai uusista välineistä tai aktiviteetistä. Tai se voi olla projektin vaiheiden kuvausta ja tuotoksen esittelyä. Lasten ottamat valokuvat ja piirustukset sekä tekstitykset ovat pääsisältö. Lehtinen voi olla vaikkapa digilehti tai tulostettu vihkonen tai seinäjuliste
 -

- Aistielämykset: äänitaide
 - perehtyminen äänitaiteeseen kannattaa aloittaa lasten kanssa ääniä yhdessä aistimalla, havaitsemalla, kuuntelemalla ja kokeilemalla erilaisten äänien tuottamista eri tavoin
 - innostamishetkiin voi ottaa mukaan erilaisia ääninäytteitä kuunneltaviksi, materiaaleja kokeiltaviksi, vaikkapa simpukoita, kuulotorvia ja suurennuslaseja
 - monilukutaidon kehittymistä voi herkällä korvalla tukea vaikkapa suunnittelemalla uudenlaisia korvia, esimerkiksi sellaisia, joilla voi kuulla vain tietynlaisia ääniä. Pohditaan, miltä hiljaisia ääniä kuulemaan kehittynyt korva näyttää? Voiko korva sijaita jossain muussa osassa kehoa kuin päässä? Entä mitä kuulisi, jos olisi korvat, joilla voisi kuunnella menneisyyden ääniä?
 - lasten kanssa voi suunnitella omia soittimia, joilla soitetaan tai parhaassa tapauksessa sellaisen soittimen voi rakentaa (esim. pahvilaatikosta)
- Aistielämykset: aistipajat
 - kasvattaja valitsee ennalta tuoksupurkkeja, joihin on laitettu esim. mausteita ja tuoksuöljyä
 - haistellaan yhdessä tuoksuja ja keskustellaan niistä, mitä niistä tulee mieleen
 - lapsi saa valita yhden tuoksun ja keksiä mielikuvitusolennon, joka tuoksuisi heidän valitsemaltaan tuoksulta
 - lapset saavat vapaasti piirtää tai maalata mielikuvitusotuksensa (kuvallinen ilmaisu)
 - lapsi saa miettiä, miltä hänen mielikuvitusotuksensa tuntuisi, jos sitä voisi silittää
 - mennään lasten kanssa ulos tunnustelemaan luonnon ja lähiympäristön eri tekstuureja ja samalla kerätään materiaaleja liimattaviksi otusten pintaan. Tarkoituksena on saada lapset huomioimaan tuntoaistin merkityksiä ja ympäristöstä löytyvien tekstuurien rikkaus
 - lasta kehoitetaan miettimään, miltä otuksen eri osat tuntuvat, onko niissä eroja ja tuntuuko otus miellyttävältä vai epämiellyttävältä
 - lapsi saa liimata otuksen päälle keräämiänsä materiaaleja. Lapsi voi myös liimata maalaukseensa lapun, joka kehottaa muita silittämään otusta
 - lapsi saa kehittää ja äänittää (digilaitteella) oman äänen/ääniä otukselleen. Äänitteen voi liittää lapsen taideteokseen QR-koodin avulla
- Kulttuuriperintöön tutustuminen ja sen tutkiminen
 - tutustutaan myytteihin, jotka ovat yhteisesti jaettuja tarinoita ja uskomuksia
 - tavoitteena on herättää kiinnostus suomalaista luontoa ja vanhoja uskomuksia kohtaan
 - tutustutaan erilaisiin haltijoihin ja tonttuihin satukirjojen, elokuvien, laulujen ja draaman avulla
 - lapset voivat suunnitella ja luoda oman haltijan tai tontun esim. lähimetsästä kerätyistä kepeistä, kävyistä, kivistä sekä kierrätysmateriaaleista → näyttelyn järjestäminen esim. lähikirjastoon
 - haltijat tai tontut voidaan varustaa QR-koodein lasten kertomilla tarinoilla
 - euralaiseen kulttuuriperintöön kuuluvat vanhat rakennukset, kuten Euran Pirtti, kirkot, esihistorialliset ja muut historialliset kohteet kuten museot ja sankarihaudat
 - euralaiseen esihistoriaan liittyy tarinoita, joita löytyy esim. Luistarin hautojen yhteydestä ja muista kohteista, kuten Linnavuorella ja Käräjämäessä olevista kylteistä. Euran emännän tarina saa myös mielikuvituksen liikkeelle, samoin viikinkien retket itäisille maille.

- Eurasta löytyy myös erilaisia maamerkkejä kuten kiviä, joihin liittyy tarinoita
- euralaisten kirjailijoiden kirjoittamat kirjat kertovat lapsille Euran esihistoriasta
- Euran 100 helmeä tarjoaa lapsille ja perheille mukavaa ja mielenkiintoista yhteistä tekemistä
- Euran kunnan alueella on kätkeyty 100 QR-koodein varustettua geokätköä ja infotaulua euralaisissa kulttuurikohteissa
- kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmaan on laadittu Helminauha-ohjelma, joka pitää sisällään kulttuuriperintöön liittyvää toimintaa

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa.

Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Digitaalinen osaaminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Sivistyspalveluiden tieto- ja viestintätekniikan strategian (2021-2023) mukaan kaikilla lapsilla, oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus laadukkaaseen opetukseen. TVT-osaaminen ja soveltaminen on osa arjen nykyaikaista oppimista ja opetusta. Koska digitaalinen maailma on osa lasten arkea, on tärkeää ymmärtää TVT-laitteiden tuomat mahdollisuudet ja hyödyllisyydet sekä tuoda teknologia osaksi myös varhaiskasvatuksen arkea. Tavoitteena on kehittää tieto- ja viestintätekniikasta osaamista niin lapsilla kuin henkilöstölläkin. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestetään syksyllä 2022 koulutusta TVT-laitteiden käyttöön.

Varhaiskasvatuksessa lapsia rohkaistaan ja kannustetaan tutkimaan digitaalista oppimisympäristöä turvallisesti. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti erilaisten TVT-laitteiden käyttöön henkilöstön turvallisessa ohjauksessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan laitteistojen nimiä ja käytettäviä termejä.

Lapsille annetaan mahdollisuus kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa. Apuna käytettävät tieto- ja viestintäteknologiat edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa.

Varhaiskasvatuksessa opetetaan lapsille digiturvataitoja, jotta niistä tulee luonnollinen osa lapsen elämää ja tulevaisuutta. Lasten kanssa keskustelu lisää lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja lapsi saa kokemuksia mukavista yhteisistä keskusteluhetkistä yhdessä

aikuisen kanssa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

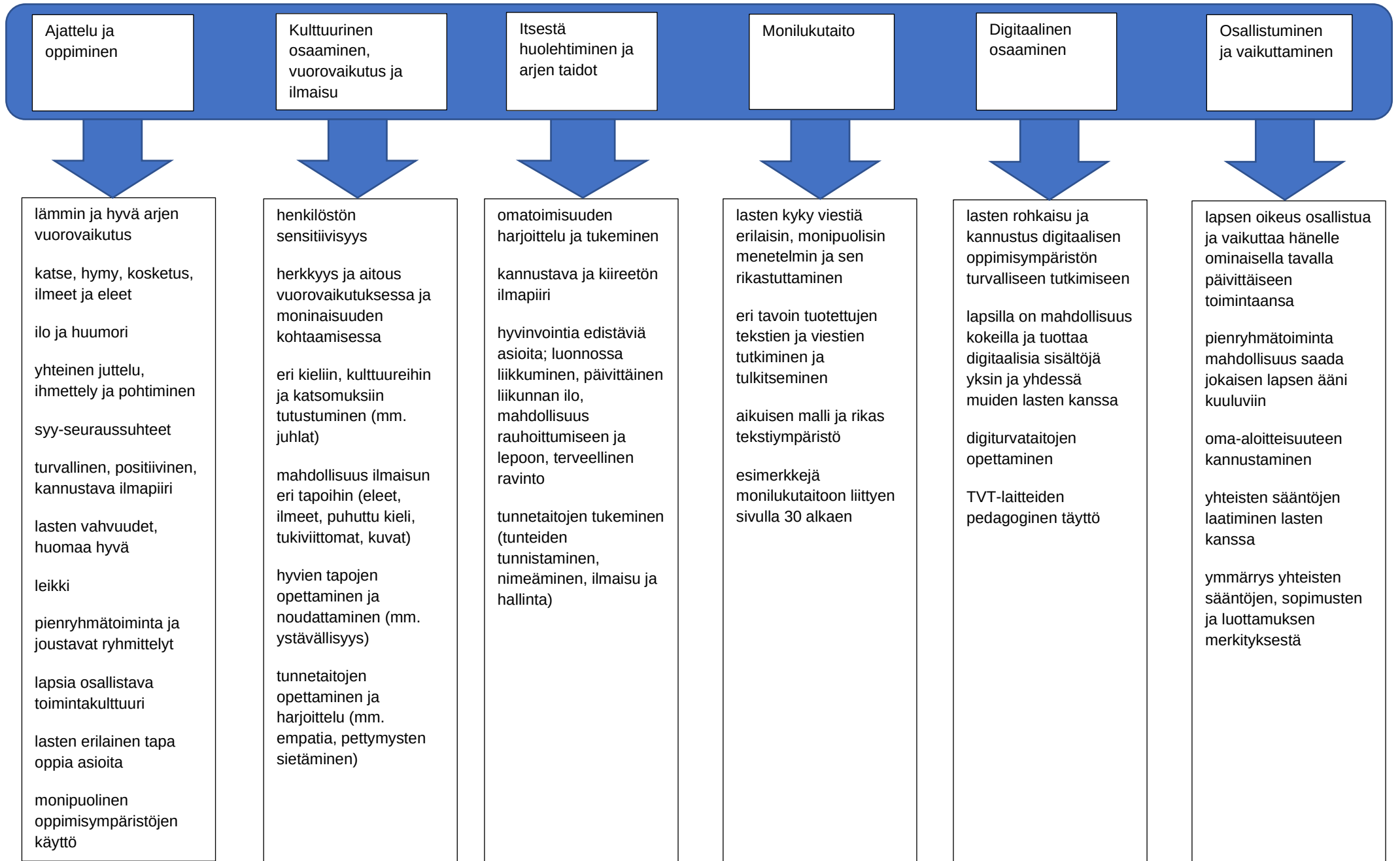
Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Laaja-alainen osaaminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Laaja-alaisen osaamisen teemojen on oltava läsnä kaikessa pedagogisessa toiminnassa; yksikön toimintakulttuurissa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, hoidossa että opetuksessa. Kasvattajien tulee huolehtia, että kaikkien osa-alueiden teemat ovat mukana arjen toiminnassa.

Alla olevassa kuviossa näkyvät painotukset euralaisessa varhaiskasvatuksessa laaja-alaisen osaamisen toteutumiseksi

LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN EURALAISESSA VARHAISKASVATUKSESSA

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁸³. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

⁸³ HE 148/2021 s. 30–31

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

Pedagoginen johtaminen toimintakulttuurin kehittämisessä Eurassa

Varhaiskasvatuksen hallinnon ja päiväkodinjohtajien pedagoginen johtaminen on tavoitteellista kehittämisen, muutoksen ja hyvän arjen johtamista. Lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Esihenkilö johtaa myös henkilöstön oppimista ja työhyvinvointia. Tässä apuna ovat yhteiset henkilöstökoulutukset, pedatiimit sekä esihenkilöiden välinen yhteistyö liittyen pedagogisen toiminnan kehittämiseen. Tärkeitä ovat myös pedagogiset keskustelut työyhteisössä. Vastuu päätösten tekemisestä, resurssien varmistamisesta, talouden seurannasta ja henkilöstön motivoinnista työyhteisön vision suuntaan yhteisesti sovittujen arvojen mukaisesti on pääasiallisesti esihenkilön tehtävä.

Pedagoginen johtaminen on myös velvoittamista. Arjen työssä näkyvien valintojen täytyy perustua yhdessä sovittuihin arvoihin, näkemyksiin, tavoitteisiin ja selkeään työnjakoon. Esihenkilön tehtävänä on pitää huolta, että sovituksessa linjassa pysytään. Toiminnan rakenteiden luominen ja kehittäminen yhdessä henkilöstön kanssa luovat ne edellytykset ja puitteet, joissa laadukasta varhaiskasvatusta käytännössä toteutetaan.

Jaettu pedagoginen johtajuus euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuspalvelujen yksi toiminnan kehittämistavoite on ollut jaetun pedagogisen johtajuuden kehittäminen. Työn tueksi laaditaan VAKA-tiimissä toimintakausittain "Jaetun pedagogisen johtajuuden vuosikello", joka sisältää sekä suunnittelun että arvioinnin aikataulun tulevalle toimintakaudelle. Myös rakenteellisten tekijöiden muuttaminen jaettua pedagogista johtajuutta tukevaksi on huomioitava mahdollisuuksien mukaan.

Pedagoginen johtajuus voidaan nähdä jaettuna. Hyvä pedagoginen johtaminen sekä jaettu pedagoginen johtajuus edellyttää selkeää vastuunjakoa ja toimivia rakenteita niin varhaiskasvatuksen johto-, yksikkö-, tiimi- kuin yksilötasolla.

Jaettu pedagoginen johtajuus ei ole vain esihenkilön toimenkuvaan sidottua, vaan käsittää koko henkilöstön yhteisen vastuunkannon varhaiskasvatuksen laadusta ja sen kehittämisestä. Se on sitoutumista yhteisiin arvoihin, tavoitteisiin, toimintatapoihin, työtä ohjaaviin asiakirjoihin sekä positiivisen ilmapiirin edistämiseen. Jokainen työntekijä on oman työnsä pedagoginen johtaja ja vastaa pedagogisesta johtajuudesta oman tehtävänkuvansa ja ammattiroolinsa mukaisesti. Pedagogiseen vastuuseen kuuluu vastuu itsestä ja ammatillisesta kasvusta. Se on sitoutumista omaan perustehtävään ja oman toiminnan arvioimista säännöllisesti kunnassa käytettävien arviointien yhteydessä.

Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen vastuu on kokonaisvastuuta ryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Varhaiskasvatuksen opettajan yksi tehtävä on johtaa pedagogista keskustelua tiimissä ja valmistella asiat tiimipalaveriin. Hänen vastuullaan on varmistua siitä, että kaikki tiimin jäsenet saavat äänensä kuuluviin. Tiimityössä korostetaan jokaisen työntekijän vahvuuksia, joiden kautta voidaan tiimissä hoitaa omaan osaamiseen liittyviä erityistehtäviä ja vastuualueita, joilla tuetaan laadukkaan pedagogiikan toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa. Moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla.

Jaettua pedagogista johtajuutta tukevat pedagogiset tiimit, ns. pedatiimit, joita järjestetään Teams-yhteyden välityksellä, jotta mahdollisimman moni henkilöstöstä pääsee niihin osallistumaan. Pedatiimeja järjestetään pääosin kerran kuukaudessa. Osa pedatiimien aiheista nousee ajankohtaisista asioista, arviointien perusteella tai henkilöstön toiveista.

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma (liite 6.) on osa jaetun pedagogisen johtajuuden rakennetta. Ryhmävasun käyttöä avataan kappaleessa 4.

Varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö toteuttavat toimintaa yhdessä. Varhaiskasvatuksessa eri koulutukset tuottavat erilaista osaamista. Eri ammattiryhmillä ja henkilöillä voi olla omaan osaamiseen liittyviä erityistehtäviä ja vastuualueita, joilla tuetaan pedagogiikan toteutumista arjessa.

Pedagogisen johtamisen/johtajuuden ulottuvuudet toimintakulttuurin kehittämisessä

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁸⁴

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁵ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁶. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

⁸⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁸⁶ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸⁷. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 10 §

ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri Eurassa

Toimintakulttuuri = yhteiset arvot, toimivat rakenteet, johtaminen, osaaminen, suunnitelmallisuus ja arviointi

Nykypäivän ja tulevaisuuden euralaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin painotusalueiksi on valittu alla olevat kuusi osa-aluetta. Varhaiskasvatushenkilöstö on pohtinut kyseisten osa-alueiden tärkeinä pitämiään painotettavia ja kehitettäviä asioita.

Tulevina toimintakausina yksiköiden esihenkilöiden keskeisenä tehtävänä on kunnan varhaiskasvatussuunnitelman ja näiden painotusalueiden jalkautumisen varmistaminen käytännön työhön lapsiryhmissä. Tässä apuna ovat yhteiset henkilöstökoulutukset, säännöllinen pedatiimien kokoontuminen sekä esimiesten välinen yhteistyö liittyen pedagogisen toiminnan kehittämiseen.

Leikin keskeinen rooli

Leikin merkitystä avataan kappaleessa 4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.

Pedagogisen toiminnan kehittäminen

Pedagogisen toiminnan suunnittelua, arvioimista ja kehittämistä tarkastellaan kappaleessa 4.

Oppimisympäristöjen kehittäminen

Fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen oppimisympäristön merkitystä kuvataan seuraavassa kappaleessa.

Lasten osallisuus

Euralaisessa varhaiskasvatuksessa korostetaan vahvasti lasten ja huoltajien osallisuutta. Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin sekä tulla kuulluksi, ymmärretyksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Lasten hyvinvoinnin kannalta on keskeistä, että he saavat kokemuksen ja heille muodostuu tunne siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita ja heidän mielipiteillään sekä toiminnallaan on merkitystä. Inklusion näkökulmasta on huomioitava varsinkin pienet lapset, maahanmuuttajataustaiset lapset sekä lapset, joilla on tuen tarve.

Lasten osallisuus ja varsinkin sosiaalinen osallisuus on yksi keskeinen osa inklusiivista euralaista varhaiskasvatusta. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Osallisuuden tunne ei synny yksin toimimisessa, vaan siihen liittyy aina vuorovaikutus toisten kanssa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Näin kaikki lapset näkevät mallia ja oppivat erilaisia yhteistyötaitoja, kuten keskustelua, neuvottelua ja kompromissien tekemistä. Nämä ovat merkittäviä taitoja lapsille tulevaisuudessa.

Lapset otetaan aktiivisesti mukaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edellytyksensä mukaisesti ja heidän mielenkiinnon kohteensa huomioidaan toiminnan suunnittelussa sekä työtapojen valinnassa. Lapset ovat mukana tekemässä erilaisia työtehtäviä ikä kautensa mukaisesti. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Kasvattajat havainnoivat, kuulevat ja kuuntelevat lapsia päivän eri tilanteissa ja tarttuvat herkästi lasten ideoihin, joita yhteistyössä jalostetaan eteenpäin.

Lasten kanssa voidaan pitää tuumaustaukoja joko yhteisillä piirihetkillä tai pienryhmissä. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla. Lapset voivat mm.

- piirtää kiva päivä/kurja päivä- taulun ja kertovat, milloin päivä on ollut kiva ja milloin kurja. Lasten vastauksia kirjaamalla ryhmän henkilökunta saa hyvää tietoa lasten kokemuksista
- valokuvata/videoida mieluisia/ei niin mieluisia paikkoja hoitopaikassaan sekä sisällä että ulkona
- tehdä mainoksen unelmien päiväkodista
- tuottaa kollaasin piirtämällä, leikkaamalla asioista, joita haluavat oppia → toiminnot ryhmälle lasten ideoista

- pitää lastenkokouksia, mukana yksikön esihenkilö
- kertoa/piirtää/suunnitella hoitopaikalle mieluisan pihan

Lapset ovat aktiivisesti suunnittelemassa ja rakentamassa myös oppimisympäristöä. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa. Alla olevassa kuviossa kuvataan neljää elementtiä, joita osallisuus vaatii toteutuakseen. Nämä vahvistavat ja varmistavat lasten osallisuutta omassa arjessaan.

Lasten osallisuuden tukeminen

Lundy (2007); Irish Department of Children and Youth Affairs

LAPSEN HYVÄ PÄIVÄ EURALAISESSA VARHAISKASVATUKSESSA
Kooste lasten haastatteluista, joiden perusteella hyvä päivä muodostuu alla olevista asioista (maaliskuu 2022)

Parasta on...

"hyppiä vesilätäköissä"
"syödään karkkia ja semmoista"
"aikuinen rakentaa mulle majan"
"silloin ko oltiin luistelemassa"
"leikkiminen ja ruuan syöminen"
"mennä tabletille"
"se, että mennään retkelle"
"hiljaiset hommat on parasta, nämä juuri"

Hoitopaikassa tarvitaan aikuisia, koska

"muuten täällä on yksinäistä"
"ne antaisi ohjeita lapsille"
"muuten ei voi soittaa lääkärille jotain"
"ne hoitaa riitoja"
"en mää tierä"
"että saa ruokaa"
"muuten lapset voi tehdä huonosti eikä opi"
"ku lapset voi mennä hukkaan ja tielle"

Huoltajien osallisuus

Huoltajille järjestetään mahdollisuus vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin

- päivittäisissä kohtaamisissa
- vasukeskusteluissa
- erinäisissä varhaiskasvatuksen webropol -kyselyissä
- vanhempainillassa (huom. toiminnallisuus) ja muissa palaverissa huoltajia rohkaistaan esittämään mielipiteitään, mitä he toivovat lapsensa päivien sisältävän
- Toiveiden puu – eteisessä
- mahdollinen vanhempainyhdistystoiminta
- huoltajien toiveita liittyen osallisuuteen on käsitelty myös Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö-kappaleessa
- alla olevassa kuviossa on ajatuksia ja ideoita osallistaa huoltajia

Miten lisätä huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksessa?

Kuvio poimittu luennolta Huoltajien osallisuus, Merja Korhonen, Vanhempainliitto

Alla olevassa huoneentaulussa nousee esille huoltajien tärkeänä pitämiä asioita liittyen lapsen hyvään päivään varhaiskasvatuksessa (sähköinen kysely, maaliskuu 2022).

LAPSEN HYVÄ PÄIVÄ EURALAISESSA VARHAISKASVATUKSESSA HUOLTAJIEN NÄKÖKULMA

- Läsä oleva aikuinen mukana päivässä
- Aamulla otetaan lapsi lämpimästi vastaan
- Selkeät rutiinit, turvallinen ympäristö ja selkeät säännöt
- Sellainen, että jokainen lapsi tulee kohdatuksi päivän aikana
- Lapsi otetaan huomioon omana itsenään. Lapsella on turvallinen olo päivän ajan
- Rauhallinen, tasainen, ennalta suunniteltu, mutta myös antaa mahdollisuuksia lapsen itse vaikuttaa esim. leikkinsä sisältöön. Hyvä päivä sisältää riittävän ravinnon ja levon lisäksi muiden lasten kanssa sosiaalisten taitojen vahvistamista yhteistoiminnoissa
- Lapset pääsevät leikkimään kavereidensa kanssa. Lapset oppivat suomen kieltä ja kulttuuria. Lapset pääsevät liikkumaan luontoon ja saavat erilaisia aktiviteetteja
- Mielestäni lapsen hyvä päivä koostuu rutiineista, mielekkästä tekemisestä ja positiivisista kokemuksista
- Sellainen, missä lapsi on tullut kohdatuksi omana itsenään. Missä hän on saanut onnistumisen kokemuksia ja tunteen kuulumisesta porukkaan. Missä hän on kokenut turvan tunnetta ja kaikkia niitä tunteita mitä hänelle on päivän aikana noussut
- Hyvä päivä on turvallinen päivä, johon kuuluu mukavaa ja kehittävää tekemistä ja uusien asioiden oppimista lapsiryhmässä, osaavien ammattilaisten johdolla
- Hyvä ilmapiiri ja porukka (ketään ei kiusata ja jos kiusataan, niin siihen puututaan heti). Lapsi kokee päivän aikana tulleen huomatuksi ja otetaan huomioon yksilöllisesti lapsen tarpeet
- Turvallinen, osallistava, iloinen, asiantunteva, lapsen yksilölliset tarpeet ja persoonan huomioiva. Ulkoilua, leikkiä, laulua, kädentaitoja, ystäviä, turvallisia aikuisia. Riittävää ravintoa, lepoa, puuhaa
- Tavallista ja turvallista oloa toisten lasten ja aikuisten kanssa

Maaliskuu 2022

Liikkuva varhaiskasvatus

Euran kunnan varhaiskasvatus on mukana Liikkuva varhaiskasvatus-verkostossa. Liikkuva varhaiskasvatus-sivusto tarjoaa henkilöstölle välineitä lasten liikunnan ja liikkumisen lisäämiseen sekä oman työn kehittämiseen. Ajatuksen pohjana toimii varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Liikunta ja liikkuminen on yksi keskeinen toimintatapa lasten hyvinvoinnin tukemiseen, mutta myös asioiden opetteluun ja oppimiseen niin sisä- kuin ulkotiloissakin.

Luonnossa ja muissakin ympäristöissä liikkuminen tukee myös liikunnallisen elämäntavan omaksumista. Liikunnan ilo ja sen kautta erilaisten taitojen harjoittelu on lapselle ominainen tapa oppia. Euralaisessa varhaiskasvatuksessa lapsilla tulee olla mahdollisuus liikkumiseen päivittäin, vaikka liikuntasalia ei olisikaan käytössä. Liikkumisen eri tapoja hyödynnetään mm. siirtymätilanteiden kohdalla. Odottelun tilanteet ovat myös oiva pienenkin liikkumisen paikka.

Positiivinen pedagogiikka

"On helpompi kasvattaa ehjiä lapsia kuin korjata rikkinäisiä aikuisia".

Koko kunnan ja yksityisen varhaiskasvatuksen henkilöstö on koulutettu positiivisen pedagogiikan näkökulmaan toimintakaudella 2021-2022. Euralaisessa varhaiskasvatuksessa positiivinen pedagogiikka näkyy

Kasvattajan rooli

Positiivisessa pedagogiikassa korostuu perinteisten taitojen ja tietojen opettamisen lisäksi hyvinvointitaitojen opettaminen ja vahvuuksien esille nostaminen. Kun kasvattajat vahvistavat hyviä ja myönteisiä asioita lapsessa, ne alkavat kantaa toiminnassa ja tukevat lapsen itsetunnon kehittymistä. Tällä on iso merkitys lasten hyvinvointiin.

Positiivinen pedagogiikka heijastuu myös yhteistyöhön huoltajien kanssa. Kun kasvattajat antavat huoltajille positiivista palautetta lapsesta ja vanhemmuudesta, rakentaa ja vahvistaa se luottamusta ja vuorovaikutusta henkilöstön kanssa. Lämmin ja arvostava vuorovaikutus auttaa

ottamaan esille arjessa myös hankalia asioita, jota positiivinen pedagogiikka ei koskaan poista.

Henkilöstön esille nostamia periaatteita kasvattajan roolissa

- oma esimerkki, asenne ja arvostus, käytöstavat, vuorovaikutustaidot
- iloisen tekemisen meininki
- ammatillinen kohtaaminen lapsen kanssa
- lapsia kohdellaan tasapuolisesti, kunnioittaen, pidetään sylissä, lohdutetaan, puhutaan heille asiallisesti ja aidosti
- aikuinen on turvallinen, johdonmukainen, auttavainen
- toista arvostava ja kunnioittava ilmapiiri - STOP kiusaamiselle
- yhteiset säännöt, turvallisuuden huomioiminen
- perheiden kasvatusta tukeva
- esihenkilöiden sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien tuki henkilöstölle
- kasvattajien työn arvostaminen ja kunnioittaminen. Huomioidaan heidän tärkeiksi kokemat asiansa ja havaintonsa sekä arvostetaan näiden ammattilaisten tietämystä omasta alastaan ja tarpeistaan

Alla oleva huoneentaulu kuvaa euralaisen varhaiskasvatushenkilöstön keskeisiä lapsen hyvän päivän asioita. Tämä huoneentaulu toimii laatulupauksena niin lapsille, huoltajille kuin työkavereillekin.

LAPSEN HYVÄ PÄIVÄ EURALAISESSA VARHAISKASVATUKSESSA

- kiireetön
- lapsi on saanut itse vaikuttaa päivän kulkuun, joka on täynnä oivalluksia ja mahdollisuuksia, uuden oppimista, itse tekemistä ja iloa
- lapsi saa vaikuttaa oppimisympäristöönsä ja toteuttaa itseään kokeilemalla ja harjoittelemalla uusia taitoja
- lapsen päivään sisältyy riittävästi ulkoilua, aktiivista liikuntaa ja retkiä
- lapsella on kavereita hoidossa ja hän saa kokea olevansa osa ryhmää, saa valita leikin ja kaverit: ainakin yksi kaveri, jonka kanssa voi leikkiä rauhassa ja harjoitella kaveritaitoja
- tarpeeksi aikaa itse leikkimiselle ja aika on rauhoitettu kasvattajien välisiltä keskinäisiltä keskusteluilta ja ”ylipuhumiselta”. Henkilökunta on töissä lapsia varten, läsnä oleva aikuinen
- lapsi pääsee syliin halutessaan ja jokainen lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, tulee kuulluksi ja hänet otetaan vastaan avoimin mielin sekä jokainen saa huomiota tasavertaisesti → aikuisen aito ja sensitiivinen läsnäolo
- lapsi huomataan positiivisella tavalla esimerkiksi hymy, hiusten pörrötys, hassuttelu, nauraminen, laulaminen ja liikkuminen. Lapselle on aikaa, hän voi kertoa mielipiteensä, ajatuksensa, olla oma itsensä ja tuoda esille niin ilot kuin surutkin
- lapsi saa positiivista palautetta sekä onnistumisen kokemuksia päivittäin
- lapsi saa tarvitsemaansa tukea oikeaan aikaan ja riittävästi
- lapselle aikaa siirtymisiin leikeistä päiväkodin muihin toimintoihin ja tieto siitä, milloin esim. leikki päättyy (Time Timer-kellon käyttö)
- lapsilla on mahdollisuus toimia pienryhmissä
- tutut, turvalliset ja johdonmukaiset kasvattajat
- hyvä kommunikointi huoltajien ja kasvattajien välillä, jossa voidaan kertoa päivän tapahtumat niin positiiviset kuin negatiiviset asiat. Kunnioitetaan lasta ja perhettä
- lapsen hyvä päivä alkaa aamulla ensimmäisellä kohtaamisella kasvattajan kanssa; kasvattajan on tärkeää toimia niin, että vuorovaikutus on avointa, positiivista ja osoittaa kiinnostusta lapsen asioihin
- kasvattaja on kiinnostunut lasten leikeistä ja ohjaa ja rikastuttaa tarpeen mukaan leikkiä. Lapsella on riittävästi leikkiaikaa. Sallitaan lapselle oikeus omaan rauhaan
- ei kiusata – jos kiusataan, siihen puututaan ja selvitetään tilanne
- lapsen oikeus omiin vanhempiinsa, sopivan pituinen hoitopäivä

EURAN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖ

Maaliskuu 2022

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet

Toimintakulttuuri muovautuu ajan kuluessa yksikön sisällä. Se ei ole yksilöllisten arvomaailmojen summa, vaan eräänlainen yhteensulauma, joka muovautuu kullekin ajanjaksolla ominaisten varhaiskasvatussuunnitelman painotusten pohjalta. Työyhteisön toimintakulttuuri kehittyy kollektiivisesti ihmisten yhteisen toiminnan tuloksena. Pyrittäessä vaikuttamaan yhteisön toimintaan on vaikutettava myös jokaiseen yksilöön.

Varhaiskasvatuksessa kasvattajan keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä, tuottaa hyvinvointia sekä ennaltaehkäistä ja tukea riittävän varhain. Tavoitteena on vaikuttaa lapsen oppimisympäristöön siten, että kaikilla on mahdollisuus kehittyä ja oppia omilla tavoillaan yhteisessä ympäristössä.

Varhaiskasvatuksessa kukin yksikkö luo toimintatavat yhteisen toimintakulttuurin vahvistamiseksi ja varhaiskasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimintakulttuuria muovaavat kunnan omat arvot ja varhaiskasvatuksen arvopohja. Keskeistä toimintakulttuurin luomisessa on henkilöstön oma toiminta, työyhteisön yhteisesti sovittu arvopohja, asenteet ja ammatillisuus, jotka kaikki vaikuttavat vuorovaikutuksen laatuun. Laadukkaan varhaiskasvatuksen kivijalkana on henkilöstön ja lasten välinen hyvä ja lämmin vuorovaikutus. Vuorovaikutuksessa on tärkeää herkkyyys ja aitous sekä halu ja kyky toimia lasten, tiimin ja perheiden parhaaksi. Henkilöstön tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille. Henkilöstön yhteisiin pedagogisiin tavoitteisiin sitoutuminen on välttämätöntä. Positiivinen ja kannustava ilmapiiri tukee niin lapsia, huoltajia kuin henkilöstöäkin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää varhaiskasvatuksen kokonaisuuden pedagogista johtamista (kts. pedagoginen johtaminen/jaettu pedagoginen johtajuus). Tärkeitä ovat säännölliset pedagogiset keskustelut työyhteisössä. Henkilöstölle luodaan hyvät olosuhteet tehdä työtään, mahdollisuus hyödyntää omaa ammatillista osaamistaan sekä koulutustaan. Koko henkilöstölle suunnatut yhteiset koulutukset ovat keskeisellä sijalla toimintakulttuurin kehittämisessä. Kyse ei ole siitä, mitä tehdään, vaan miten ja miksi tehdään.

Tiimityö ja tiimisopimus

Toimiva tiimityö on yksi laadukkaan varhaiskasvatuksen ja työhyvinvoinnin tae, jossa tiimipalaverit ovat keskeisessä roolissa. Jokaisessa yksikössä on tärkeää sopia yhdessä esihenkilön kanssa, miten parhaalla mahdollisella tavalla eri tiimien kesken saadaan aikaa tiimipalaverien järjestämiselle. Pienemmissä yksiköissä voidaan käyttää kiertävän lastenhoitajan resurssia tiimipalaverien pitämiseen. Tiimipalaverien sisällön suunnittelu kuuluu varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin. Tiimipalaverit pitävät sisällään erilaisia asioita, kuten

- arjen havaintojen pedagoginen dokumentointi, joka huomioidaan toimintojen ja oppimisympäristön suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä (lasten havainnointia, mitä asioita on noussut esille ja miten ne suuntaavat toimintaa tai muokkaavat oppimisympäristöä)
- toiminnan dokumentointi ja muu tiedotus huoltajille
- sisällöllisen viikkosuunnittelun sijaan/lisäksi toiminnan jälkikäteen dokumentointia ja arviointia suhteessa suunnitelmaan
- lasten vasuihin valmistautumista ja niiden yhteistä purkamista; kuinka lasten vasukeskusteluissa sovitut tavoitteet näkyvät kasvattajien toiminnassa ja siirtyvät arkeen
- lasten ja huoltajien osallisuuden suunnittelua
- tiimin toiminnan ja oman toiminnan arviointia

Jokaisessa varhaiskasvatussyksikössä on käytössä tiimisopimus (liite 7.). Laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytyksenä on, että tiimisopimus tehdään aina esimiehen kanssa toimintakauden alkaessa ja sitä arvioidaan vuoden aikana. Jokainen tiimin jäsen on tekemässä sopimusta, jossa

- kuvataan tiimin yhteiset pelisäännöt
- tiimipalaverien järjestäminen
- tiimin toiminnan tavoitteet
- ammatillisuus, toimintatavat kussakin kasvatustilanteessa
- tiimin vastuut ja kunkin työntekijän vastuualueet tiimissä
- tiedonkulku ja päätöksenteko tiimissä
- ristiriitojen ratkaisu, palautteen antaminen ja vastaanottaminen tiimissä

Tiimi arvioi omaa toimintaansa säännöllisesti. Tiimissä toimiva työntekijä huolehtii omalta osaltaan tiiminsä toimivuudesta ja hyvinvoinnista. Jokainen tiimin jäsen allekirjoittaa tiimisopimuksen ja sitoutuu allekirjoituksellaan noudattamaan tiimisopimuksessa sovittuja asioita. Tiimisopimuksen toteutumista arvioidaan keväällä.

Toimintakulttuurin arvioinnin käytännöt

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria arvioidaan henkilökunnan osalta päivittäisissä keskusteluissa, tiimipalavereissa (esim. tiimisopimus), ryhmävasun avulla ja koko työyhteisön yhteisissä pedagogisissa palavereissa (esim. arvokeskustelu). Vuosittain esihenkilö käy henkilöstön kanssa kehityskeskustelut, joissa yksikön/tiimin toimintakulttuurin arvioiminen voi olla yksi asia. Henkilöstöllä on velvollisuus osallistua koko varhaiskasvatuksen itsearviointi ja muihin arviointeihin. Tiimin jäsenet huolehtivat keskenään siitä, että jokaisella on ajallisesti mahdollisuus osallistua arviointeihin.

Huoltajien kanssa keskustellaan toimintakulttuuriin liittyvistä asioista vanhempainilloissa, lasten tuonti- ja hakutilanteissa sekä vasukeskustelujen yhteydessä. Toimintavuoden aikana järjestetään huoltajille eteisarviointeja yhdessä sovittujen teemojen mukaisesti koko kunnan alueella. Toimintakauden päätyttyä/aikana huoltajilla on mahdollisuus osallistua arviointiin kunnassa yhteisesti sovittujen teemojen mukaan.

Lapset arvioivat toimintakulttuuria arjessa spontaanisti kommentoiden. Lasten kanssa voidaan pitää tuumaustaukoja liittyen eri asioihin, joita halutaan nostaa heidän arvioitavakseen. Lapsen kuulemisen pelin yhteenvedot tuottavat hyvää materiaalia päivän toimintojen tarkasteluun. Lapset voivat ottaa valokuvia itselleen mieluisista paikoista tai paikoista, joista eivät välitä. Näin saadaan selville tärkeää tietoa lasten kokemuksista ja lapset tulevat kuulluiksi omassa ympäristössään. Tämä vaatii kasvattajilta herkkyyttä kuulla ja reagoida lapsilta tulevaan palautteeseen ja mahdollisuuksien mukaan palautteen mukaisesti muokata varhaiskasvatuksen arkea. Lasten kanssa arviointiin löytyy materiaalia R-asemalta pedagoginen dokumentointi-kansiosta.

EURALAISEN VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURIN KESKEISIÄ TEKIJÖITÄ

- YHTEISESTI SOVITUT ARVOT
- PEDAGOGINEN JOHTAJUUS JA JAETTU JOHTAJUUS
- VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA (valtakunnallinen/kunnallinen)
- HENKILÖSTÖN SENSITIIVISYYS JA INNOSTAVA, POSITIIVINEN ASENNE
- TIIMIN TOIMINTA (tiimisopimus, tiimipalaverit)
- SUUNNITELMALLINEN PEDAGOGIIKKA
- OPPIMISEN ILO
- LASTEN JA HUOLTAJIEN OSALLISUUS
- KOKONAISVALTAINEN HYVINVOINTI
- ARVIOINTI, KEHITTÄMINEN

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸⁸. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen

⁸⁸ Varhaiskasvatulaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Oppimisympäristöt euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Turvallisuus on avainsana mietittäessä oppimisympäristön merkitystä. Turvallisuuden lähtökohtana on kasvattajien ammattitaito, pysyvyys, riittävä henkilöstön määrä sekä yhteiset sopimukset ja toimintatavat, joihin kaikki kasvattajat sitoutuvat. Oppimisympäristön tehtävänä on tukea monipuolisesti lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Keskeistä on henkilöstön ja lasten välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Henkilöstö ja lapset luovat, suunnittelevat ja muokkaavat yhdessä oppimisympäristöä monipuolisesti lasten ehdotuksia ja mielikuvitusta hyödyntäen. Pitkäkestoiselle leikille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia niin, että sama leikki voi jatkua.

Oppimisympäristön arviointia tapahtuu yhteistyössä lasten kanssa koko toimintakauden ajan. Jokainen tiimi huolehtii oman yksikkönsä oppimisympäristön kehittämisestä. Tämä tarkoittaa

valmiutta muuttaa tarvittaessa käytäntöjä ja suunnitella esimerkiksi tilankäyttöä, välineistöä ja tapoja tukea lasta niiden keinoin.

Toimintakausilla 2021-2023 varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteisenä arviointiteemana on oppimisympäristö; niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin. Arviointia toteutetaan pitkin vuotta lasten, huoltajien ja henkilöstön kanssa. Arvioinnin jälkeen yksiköiden esimiehet käyvät keskustelua omissa yksiköissään tuloksista; vahvuuksista ja kehittämisen kohteista, tiloja ja toimintoja muokataan lasten tarpeiden mukaisesti.

Fyysinen oppimisympäristö

Varhaiskasvatuksen fyysisenä oppimisympäristönä toimivat varhaiskasvatusyksiköt sisä- ja ulkotiloihin, välineineen, materiaaleineen ja lähiympäristöineen. Tilojen ja välineiden turvallisuutta, toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan ja muokataan tarvittaessa lasten iän, mielenkiinnon kohteiden ja oppimisen haasteiden perusteella. Lapsilla tulee olla ikä kautensa mukaisesti mahdollisuus monipuoliseen tekemiseen, liikkumiseen, leikkeihin, peleihin, taiteeseen, mutta myös rauhalliseen oleiluun. Lasten taiteellisia tuotoksia on ympäristössä näkyvillä. Heillä on myös oikeus vaikuttaa ja osallistua fyysisen oppimisympäristön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Muita fyysisiä tiloja

- liikuntatilat yksiköissä, lähikouluilla, urheilutalolla, metsät sekä muu lähiympäristö (liikkumis- ja retkeilymahdollisuudet, liikuntahetket, yhteistyö liikuntatoimen ja eri seurojen kanssa)
- retket luonnossa, lähiympäristöissä ja leikkipuistoissa
- kirkko ja seurakuntakeskus fyysisinä tiloina (yhteistyö seurakunnan kanssa)
- kirjasto (kirjastokäynnit, satuhetket)
- euralainen esihistoria (Naurava lohikäärme, Luistarin kalmisto, Linnavuori)
- historia ja kulttuurikohteet (Ruukin alue, Alvar Aalto-kohteet)
- kulttuuritapahtumat (elokuvateatteri, teatteri)
- huoltajien työpaikat vierailujen kohteena
- paloasema

Liikuntavälineistön tulee olla monipuolista ja lasten saatavilla myös omaehtoisen leikin aikana. Tähän löytyy hyviä ideoita Liikkuva varhaiskasvatus- sivustolta.

Luonto on lähellä kaikkia varhaiskasvatuksen toimipaikkoja, joten kaikista yksiköistä on hyvät mahdollisuudet tehdä retkiä lähiympäristön luontoon. Lasten kanssa opetellaan arvostamaan luontoa ja sen monimuotoisuutta. Hyvää oloa tuottavat luontokokemukset, ihastelun ja löytämisen ilo lähiluonnossa edesauttavat positiivisen luontosuhteen syntymistä. Ympäristökasvatuksessa ja kestävä kehityksen kasvatuksessa tärkeitä lapsille opetettavia arvoja ovat toisen ihmisen ja ympäristön huomioonottaminen sekä kaikkien yhteinen vastuu.

Sosiaalinen oppimisympäristö

Sosiaalista oppimisympäristöä ajatellen lapselle tärkein on hänen oma ryhmänsä, niin toiset lapset kuin henkilöstö. Henkilöstön osalta keskeistä on aikuisten keskinäinen hyväksyvä ja positiivinen vuorovaikutus, joka toimii mallina kaikille lapsille.

Tärkeää on tukea lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Henkilöstö edistää hyvän ja positiivisen ilmapiirin syntymistä, jossa inklusiivisen ajattelun mukaisesti kaikilla lapsilla on mahdollisuus

kokea yhteenkuuluvuutta, mukaan pääsemistä ja osallisuutta (sosiaalinen osallisuus). Henkilöstö toimii lasten ystävyysuhteiden tukijana ja mahdollistajana.

Sosiaaliseen oppimisympäristöön kuuluvat myös lasten huoltajat, joiden kanssa vuorovaikutus on avointa ja arvostavaa yhdessä lapsen parhaaksi. Henkilöstön tehtävänä on kuunnella ja kunnioittaa erilaisia mielipiteitä ja niistä keskustellaan rakentavasti lapsen edun mukaisesti. Keskustelussa on hyvä ottaa huomioon, että lapsen etu ei ole sama kuin lapsen tahto.

Psyykkinen oppimisympäristö

Psyykkisessä oppimisympäristössä tärkeintä on kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus. Lasten kanssa yhdessä sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen ja hyväksyvän, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua, henkilöstö auttaa ja tukee lapsia tunteiden ilmaisussa, nimeämisessä, tunnistamisessa ja säätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään ja lasten kysymyksiin vastataan tarkoituksenmukaisesti. Lasten itsetuntoa tuetaan tavoitteellisesti kehumalla, rohkaisemalla ja auttamalla lapsia tunnistamaan ja tuomaan esiin sekä omia että toisten vahvuuksia.

Pienryhmätoiminta, joustava ryhmittely ja toiminta pienissä ryhmissä mahdollistaa oikeuden osallistua keskusteluun ja vuorovaikutukseen, kuulluksi tulemiseen. Kiireettömyys, läsnäolo sekä turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet ovat avainsanoja euralaisessa varhaiskasvatuksessa. Henkilöstö toteuttaa kokopäiväpedagogiikkaa eli arvostaa kaikkia arjen tilanteita lasten oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeinä tilanteina ja toimivat niissä lasten oppimista ja hyvinvointia tukien. Suotuista psyykkinen oppimisympäristö vaatii pedagogista suunnittelua ja jatkuvaa arviointia palvellaakseen kulloisenkin lapsiryhmän muuttuvia tarpeita.

Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy

Varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisy lähtee turvallisen ja positiivisen ilmapiirin luomisesta ryhmässä. Aikuisten tulee keskustella arvokeskustelun yhteydessä yhteiset pelisäännöt; kiinnitetään huomiota lasten välisiin suhteisiin ja siihen, että jokaista arvostetaan ja kunnioitetaan. Lasten on tärkeä tuntea, että heitä autetaan ja aikuiset ovat läsnä. Lasten turvallisuudentunteen kannalta on tärkeää, että henkilöstö pysähtyy miettimään, miten mahdollinen kiusaaminen tunnistetaan ja miten siihen puututaan. Tilanteiden huomaaminen ja tunnistaminen on edellytys kiusaamiseen puuttumiselle. Leikkejä ja vertaissuhteita havainnoimalla sekä yhteistyössä huoltajien kanssa tunnistetaan kiusaamistilanteita. Lasten kanssa opetellaan iän mukaisesti tunnistamaan, mikä on riitaa ja mikä kiusaamista. Keskeistä on ristiriitojen ratkaiseminen rakentavasti. Aikuisen tehtävänä on kantaa vastuu tilanteisiin puuttumisesta sekä ennaltaehkäisyä.

Varhaiskasvatuksessa on käytössä Suunnitelma kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi (liite 8.). Tässä suunnitelmassa on linjattu kiusaamisen ehkäisyyn liittyvät toimintatavat sekä mahdollisiin kiusaamistilanteisiin puuttuminen ja yhteistyö huoltajien kanssa. Suunnitelmaan kirjataan henkilöstön työn tueksi keskeiset tavat ehkäistä kiusaamista ja puuttua mahdolliseen kiusaamiseen. Henkilöstö laatii suunnitelman tiimissä syksyllä jaetun pedagogisen johtajuuden vuosikellon mukaisesti. Suunnitelma käsitellään myös lasten kanssa ikäkauden mukaisesti ja saatetaan tiedoksi lasten huoltajille.

Linkkejä;

- <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁸⁹.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁹⁰. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁹¹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁹¹ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on luottamus, molemminpuolinen kunnioitus, tasa-arvo ja lapsen arjen sujuvuus. Tämän edellytyksenä on avoin ja luottamuksellinen keskustelu henkilöstön ja huoltajien välillä. Lapsen etu ja hyvinvointi sekä kasvun ja oppimisen edistäminen on yhteistyön tärkein asia.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö alkaa palveluohjauksesta, jota varten on laadittu Asiakkaan polku-ohjeistus, jossa on selkeytetty henkilöstön työnjako ja vastuu huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Varhaiskasvatuspäätöksen huoltajat saavat joko sähköisesti tai kirjeitse. Päätöksen ohjeistuksen mukaisesti huoltajat ottavat yhteyttä uuteen varhaiskasvatusyksikköön ja sopivat tutustumisesta. Varhaiskasvatuspäätöksen mukana huoltajat saavat Tervetuloa varhaiskasvatukseen-paketin, joka sisältää tärkeää tietoa varhaiskasvatuksen aloittamisesta. Tutustumiskäynnin yhteydessä huoltajat palauttavat Tervetuloa varhaiskasvatukseen-lomakkeen. Varhaiskasvatusyksikössä huoltaja täyttää myös Lapsen perustietolomakkeen.

Varhaiskasvatusyksiköissä tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa eri tavoin

- vanhempainillat (keskustelupohjaiset sekä toiminnalliset)
- päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut lapsen tulo- sekä hakutilanteissa
- lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät keskustelut
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja arviointi (kpl. 1)
- puhelinkeskustelut
- WhatsApp-viestit toiminnan dokumentointiin
- muu yksikkökohtainen yhteistyö (esim. erilaiset juhlat ja tapahtumat, huoltajien toiveet)

Yhteistyökäytännöt huoltajien kanssa määritellään ja arvioidaan toimintakausittain ryhmävasussa.

Eurassa on käytössä huoltajille menevät kuukausikirjeet, joissa voidaan käsitellä lasten kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviä asioita, tiedottaa varhaiskasvatuksen sisällöistä tai lisätä huoltajien tietoisuutta ajankohtaisista asioista. Kirjeiden avulla tuetaan huoltajien tietoisuutta sekä varhaiskasvatuksen arjesta että huoltajuutta lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin haasteissa.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹². Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹³.

⁹² Varhaiskasvatuslaki 7 ja 22 §

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 7 §

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁹⁴

Yhteistyö eri tahojen kanssa euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Monialaisen yhteistyön keskeisenä tavoitteena on tiedon ja osaamisen jakaminen niin, että lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä koko perheen hyvinvointia voidaan edistää parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyön tarve voi tulla esiin jo varhaiskasvatukseen haku- tai tulovaiheessa, mutta mikäli tarve ilmenee myöhemmin, otetaan asia aina ensin puheeksi huoltajien kanssa. Tällöin sovitaan mm. yhteydenottoon liittyvistä kysymyksistä. Osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä on koulutettu Lapset puheeksi-menetelmän käyttöön.

Eurassa keskeisimmät monialaiset yhteistyötoimijat lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen tukemisessa ovat neuvola ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut. Varhaiskasvatuksen monialaisia yhteistyötoimijoita (liite 9.) sekä työryhmiä (liite 10.) ja käytännön yhteistyötä kuvataan liitteissä. Liitteessä 11. kuvataan toimintamalli huolen herätessä liittyen lastensuojeluun.

Muuta monialaista yhteistyötä tehdään

- liikuntatoimen kanssa (mm. uimakoulut)
- seurakunnan kanssa (kts. katsomuskasvatus)
- paikallisten urheiluseurojen kanssa
- kirjaston kanssa
- VPK:n kanssa

⁹⁴ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu-ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet.

Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Pedagogisen toiminnan viitekehys euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Euralaisessa varhaiskasvatuksessa on keskeistä lapsen oma osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet, jolloin lapsi pääsee itse vaikuttamaan päivittäiseen omaan toimintaansa liittyviin asioihin. Pedagoginen toiminta on pedagogisen dokumentoinnin pohjalta suunnitelmallista, tietoista ja tavoitteellista. Lähtökohtana ovat lasten kiinnostuksen ja mielenkiinnon kohteet sekä yksilölliset tarpeet ja valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitut laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueet. Toiminta on aikuisjohtoista, mutta lapsilähtöistä. Lapsilla ei ole vielä kehityksellisiä mahdollisuuksia arvioida, miten heitä itseään kiinnostavat asiat soveltuvat opetuksen sisällöiksi tai menetelmiksi. Heidän mielenkiintonsa yhdistettynä henkilöstön pedagogiseen ja tavoitteelliseen asiantuntemukseen tuottaa laadukasta varhaiskasvatusta.

Toiminnan suunnittelun kivijalkana on Euran kunnan varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten vasut, joista nousevia tavoitteita kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan, ryhmävasuun.

Ryhmävasu on henkilöstön konkreettinen työväline, joka auttaa henkilöstöä suunnittelemaan, toteuttamaan, arvioimaan ja kehittämään työtään pedagogisesti. Ryhmävasu perustuu syksyllä yhteisesti keskusteltuihin ja sovittuihin arvoihin. Se on ryhmän henkilöstön yhteinen/perhepäivähoitajan pedagoginen näkemys siitä, miten toimimalla lasten kasvu, oppiminen ja hyvinvointi parhaiten edistyvät.

Ryhmävasua laaditaan ja arvioidaan säännöllisesti henkilöstön tiimipalavereissa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että ryhmävasu laaditaan hyödyntäen valtakunnallisen, kuntakohtaisen sekä lasten vasun sisältöä. Hänellä on päävastuu valmistelusta ja kirjaamisesta sekä pedagogiikan kehittämisestä ryhmävasun suuntaan. Kaikilla varhaiskasvattajilla on vastuu ryhmävasun toteuttamisesta ja tiimityöskentelyyn sitoutumisesta. Ryhmävasu on osa jaetun pedagogisen johtamisen rakennetta.

Koko varhaiskasvatushenkilöstö on osallistunut koulutukseen liittyen ryhmävasuun käyttöön ja täyttöön.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pedagoginen dokumentointi euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Lapsia havainnoidaan kokonaisvaltaisesti lapselle luonnollisissa ympäristöissä arjen toiminnoissa: perustoiminnoissa, leikeissä, ohjatuissa tilanteissa, aikuisen ja lapsen keskinäisissä vuorovaikutustilanteissa sekä lasten keskinäisissä vuorovaikutustilanteissa. Tarvittaessa havainnoidaan jotain tiettyä kehityksen osa-aluetta. Tärkeää on havainnoida myös oppimisympäristön soveltuvuutta lapsille sekä kasvattajien tapaa toimia. Havainnoinnin avulla saadaan tietoa lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja mielenkiinnon kohteistaan, tuen tarpeestaan sekä oppimisympäristön ja kasvattajien toiminnan muuttamisesta tarvittavaan suuntaan.

Dokumentointi perustuu yleisen arjen havainnoille ja seurannalle. Dokumentoinnille tulee järjestää aikaa. Jokainen tiimin jäsen on vastuussa dokumentoinnista; se on suunnitelmallista ja vaatii aikataulutusta ja pysähtymistä. Dokumentointi hyödynnetään sekä toiminnan suunnittelussa että lapsen kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Sen pohjalta muokataan myös oppimisympäristöä.

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen. Perinteinen dokumentointi muuttuu pedagogiseksi dokumentoinniksi havaintojen ja dokumenttien yms. tulkintojen jälkeen keskusteluissa esimerkiksi tiimin kesken tai lasten ja huoltajien kanssa ja johtaa muutokseen tai toiminnan muokkaamiseen ja kehittämiseen. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi voi kohdistua arjen toistuviin tilanteisiin tai ryhmän toimintatapoihin, mutta myös opetuksen sisältöön, menetelmiin ja oppimisympäristöön.

Pedagogisen dokumentoinnin tueksi lasten vasut päivitetään 1-2 kertaa vuodessa. Kunnan R-aseamalla on erilaisia lomakkeita, joita voi käyttää havainnoinnin ja pedagogisen dokumentoinnin tukena. Varhaiskasvatukseen on laadittu pedagogisen dokumentoinnin ajatuskartta (liite), jossa esitellään muutamia mahdollisuuksia pedagogiseen dokumentointiin. Varhaiskasvatuksessa on käytössä lasten kasvun kansiot.

Pedagoginen dokumentointi on yksi henkilöstö ja huoltajien yhteistyötapa, jonka avulla voidaan

osoittaa kuvin ja sanoin, millaista toimintaa lasten päivä tai viikko on sisältänyt.

Pedagogisen dokumentoinnin prosessi

Kysy – kerää – reflektoi – kehitä

Linkkejä;

- Tää on meidän maailma – kirja (hyviä ideoita, ehdotuksia ja lomakkeita käytäntöön)
- <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä

muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Monipuoliset työtavat euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Työtapojen valintaan vaikuttavat mm. lasten ikä, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Toimintakauden aikana henkilöstö kirjaa ylös erilaisia työtapoja lasten mielenkiinnon ja ideoiden, vahvuuksien ja tuen tarpeiden pohjalta. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että erilaisia työtapoja ja tapoja oppia käytetään monipuolisesti ryhmässä olevien lasten mielenkiinnon ja tarpeiden mukaisesti, mutta myös tuoden esille tapoja, joita lapset eivät itse vielä osaa pyytää tai toivoa.

Toiminta suunnitellaan monipuoliseksi yhdessä lasten kanssa. Osallisuuden pedagogiikassa haastavinta ei ole saada lapsia osalliseksi tai ymmärtää, että oppimista tapahtuu kaikissa arjen tilanteissa ja tavoissa. Haastavinta on oppia kasvattajana näkemään arjessa ne monet oppimisen, kokemisen ja yhdessäolon hetket, mihin voi hetkessä kuin hetkessä tarttua. Tärkeää on huomioida myös henkilöstön vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet.

Varhaiskasvatuksessa käytetään keskeisenä toimintatapana pienryhmätoimintaa ja joustavaa ryhmittelyä, joka mahdollistaa rauhallisemman, kiireettömämmän ja yksilöllisemmän tavan toimia ja käsitellä asioita lasten kanssa. Pienryhmässä toteutuu aiempaa vahvemmin myös kaikkien lasten kuulluksi ja nähdyksi tuleminen sekä osallisuus. Pienryhmässä on hyvä mahdollisuus harjoitella vuorovaikutus- ja tunnetaitoja sekä sosiaalisia taitoja. Pienryhmätoiminnan avulla mahdollistuu myös siirtymätilanteiden porrastaminen.

Kasvattajat miettivät tietoisesti pienryhmien muodostamista (miksi, miten ja millä perusteella). Myös kasvattajien vaihtuvuus pienryhmässä mietitään pedagogisen toiminnan kannalta. Varhaiskasvatuksen tukimateriaali-aineistossa (R-aseamalla) on lisää ajatuksia pienryhmiin/joustavaan ryhmittelyyn liittyen.

Metsäretket ovat oivallinen mahdollisuus harjoitella ja oppia erilaisia asioita.

Liikunnan merkitystä korostetaan oppimisen ja hyvinvoinnin tukena. Pihan ja lähiympäristön lisäksi yksikön sisätiloja hyödynnetään liikkumiseen ja leikkimiseen mahdollisimman paljon.

Myös tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään toiminnassa.

Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja

kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Leikki on euralaisessa varhaiskasvatuksessa keskeinen työtapana. Leikkimällä lapsi oppii paljon erilaisia taitoja, jotka ovat suoraan yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, kasvamiseen, kehittymiseen ja oppimiseen. Leikki on lapselle luontaista ja luo hyvät edellytykset harjoitella erilaisia sosiaalisia tilanteita, vuorovaikutustaitoja, omien tunteiden hallintaa sekä muiden huomioimista positiivisin keinoin. Lapsi oppii leikkien ja käsittelee leikkiessään näkemäänsä ja kokemaansa.

Lasten leikki voi olla omaehtoista tai ohjattua. Lasten keskinäiselle leikille annetaan euralaisessa varhaiskasvatuksessa tarpeeksi aikaa, vapautta ja tilaa. Lasten pitkäkestoisten leikkien toteutumista tuetaan erilaisia keinoja käyttämällä mm. leikkejä voidaan säästää ja kasvattajilla on aktiivinen rooli leikin rikastuttamisessa.

Leikki on keskeinen toimintatapa harjoitella erilaisia sosiaalisia tilanteita, omien tunteiden hallintaa sekä muiden huomioimista positiivisin keinoin. Henkilöstön emotionaalinen ja fyysinen läsnäolo lasten leikeissä tai niiden läheisyydessä luo turvallisen ilmapiirin ja ennaltaehkäisee ristiriitojen ja kiusaamistilanteiden syntymistä. Leikki on sosiaalista toimintaa, joten vertaisryhmä vaikuttaa leikin kulkuun. Lapset harjoittelevat ja oppivat erilaisissa leikeissä ja peleissä. Lapset ovat luontaisessa vuorovaikutuksessa omaehtoisissa leikeissä samoin kuin ohjatuissa leikeissä, sääntöleikeissä ja peleissä, jossa vertaisryhmä tukee myös kielellisen kehityksen ja ilmaisun kehittymistä.

Lasten leikkejä tukevat käytännöt

Kasvattajan rooli leikissä

Onnistunut leikki vaatii usein kasvattajien ohjausta, jotka heittäytyvät ja antautuvat mukaan lasten leikkiin. Kasvattajien tehtävänä on turvata leikin edellytykset, suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti ohjaamalla ja huolehtimalla niin, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena leikeissä omien valmiuksien ja taitojensa mukaisesti. Kasvattajat ovat mukana lasten leikeissä niin sisällä kuin ulkona, mm. rakentamalla majoja lasten kanssa metsäretkillä tai kauppaleikissä. Kasvattajat mallintavat ja laajentavat sensitiivisesti leikkiä, jos lapsen on hankalaa kehittää leikkiänsä eteenpäin. Kasvattajat seuraavat, saavatko kaikki halukkaat leikkijät osallistua ja vaikuttaa leikin kulkuun sekä tarvitaanko leikissä tukea tai ohjausta.

Leikille varataan riittävästi aikaa, tilaa ja vapautta. Kasvattaja osallistuu leikkiin tai on lähellä lasten käytettävissä leikin tukijana ja rikastuttajana. Aikuisen läsnäolo ehkäisee myös ristiriitojen syntymistä. Time Timer voi olla apuna lapsille leikkiin varatun ajan havainnollistamiseksi. Leikin valinnan apuna voidaan käyttää leikinvalintataulua. Leikkivälineitä vaihdetaan tietyin väliajoin, lasten toiveet huomioidaan. Mahdollisuuksien mukaan lapset saavat säästää leikkinsä. Lasten leikkimistä ja tekemisiä voidaan valokuvata tai videoida. Leikin avulla opetellaan kaikkia lapsen tarvitsemia taitoja tulevaa elämää varten; leikki rikastuttaa ja kehittää lasten vuorovaikutustaitoja ja edistää ristiriitatilanteiden ratkaisua myönteisin keinoin.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹⁵ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen

⁹⁵ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Kielten rikas maailma

Kielellisen tukemisen perustana ovat perushoitotilanteet ja arjen päivittäiset toimet. Kasvattaja on näissä tilanteissa lapselle tärkeä kielenkäytön malli, sanoittaja, kuuntelija ja keskustelukumppani. Oppimisympäristön suvaitsevassa ja kannustavassa ilmapiirissä lapsi rohkaistuu kertomaan ajatuksistaan, mielipiteistään ja tunteistaan. Samalla hän oppii olemaan vuorovaikutuksessa ja kuuntelemaan toisia. Keskeistä on monipuolinen kielellinen toiminta

- laulaminen ja loruttelu
- hokemat, riittäminen ja sanaleikit
- satujen lukeminen lasten edellytysten mukaisesti
- leikki ja pienryhmätoiminta
- sadutus ja kertomusten lisääminen lasten piirustuksiin/väriytyksiin
- paikalliset tarinat
- lastenkirjallisuus ja draama
- lasten haastattelut ja omat tarinat
- Opetushallituksen materiaali, <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali>

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia

tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisun monet muodot

Kasvattajan rooli on luoda salliva ja kannustava ilmapiiri, jossa lapsella on mahdollisuus ilmaista itseään eri taiteenlajien keinoin. Musiikillinen, kuvallinen, käsityöllinen (tekninen ja tekstiilityö, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen, ompelu), sanallinen ja kehollinen ilmaisu.

- musiikillisesti → kuuntelu, laulu, soittimet, tanssi, lastenkonsernit yksiköissä tai yhteisesti koko varhaiskasvatusväen kesken
- kuvallisesti, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen → lapsen oma käden jälki ja tekemisen ilo erilaisten työtapojen ja materiaalien avulla, taideprojektit ja taidenäyttelyt
- euralaisten taiteilijoiden (kuvataiteilijat, muusikot ym.) vierailut varhaiskasvatusyksiköissä ja tutustuminen taiteilijoiden näyttelyihin ym., kirjasto ja siellä olevat näyttelyt
- sanallisen ja kehollisen ilmaisun avulla → draama, tanssi ja leikki, teatteriesitykset lasten tuottamana sekä varhaiskasvatusväen kesken että yhteistyössä kunnan tai muiden toimijoiden kanssa
- lasten osallisuus vahvasti huomioiden

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja

katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvuorokierroon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelystä annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämäntilanteita.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenvuorokierroksen leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähte- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Minä ja meidän yhteisömme

Tavoitteena on auttaa lasta ymmärtämään oma arkipäivä osana historiaa; miten elettiin ennen vanhaan ja miten yhteiskunta toimii nykyisin. Juhla- ja kalenteripyhiin liittyvien viettotapojen myötä kasvattaja siirtää perinnetietoutta uusille sukupolville. Historiallisessa sisältöalueessa perehdytään menneeseen aikaan mm. tutustumalla euralaisiin kulttuurihistoriallisiin kohteisiin, esim.

- Viikinki-kulttuuri
- Alvar Aallon arkkitehtuuri
- Kauttuan Ruukkialue
- Kauttuan Luistarin alue
- Käräjämäki
- Rivimylly
- ym. paikalliset kohteet

Etiikka

- vastuullisuuteen kasvattaminen → vastuu itsestä, toisesta ihmisestä ja ympäristöstä
- oikeudenmukaisuus, oppiminen ja ihmisenä kasvaminen, oman itsensä ja toisen kunnioittaminen, välittäminen sekä ystävällinen ja kohtelias kohtelu → aikuinen on malli lapselle ja välittää hänelle toiminnallaan ja suhtautumistavoillaan näitä arvoja ja arvostuksia
- kasvattajat opettavat arjessa oikean ja väärän eroa sekä syy-seuraussuhteita, hyviä tapoja
- lasten kanssa laaditaan mahdollisuuksien mukaan ryhmän yhteiset säännöt
- apuvälineinä tunnekortit, roolileikit, sadut ja draama

Katsomuskasvatus

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan ensisijaisesti lapsiryhmässä edustettuina oleviin kieliin ja kulttuureihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin, myös uskonnottomuuteen, niin arjessa kuin juhlassakin. Suomalaisen kalenterivuoden juhlat sekä muiden ryhmässä olevien uskontojen ja katsomusten keskeiset juhlat antavat hyvän mahdollisuuden tutustua eri katsomusten tapoihin vuodenkierron mukaan. Näin autetaan lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia perinteitä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja pohditaan niihin liittyviä käsitteitä ja sanastoa. Näin lapset saavat tukea oman katsomuksellisen identiteettinsä kehittymiseen. Euralainen varhaiskasvatus on tunnusmerkistöä eikä se sisällä uskonnon harjoittamista. Katsomuskasvatus on osa varhaiskasvattajien ydintehtävää.

Huoltajien kanssa keskustellaan perheen katsomukseen liittyvistä kysymyksistä, arvoista ja näkemyksistä lapsen vasu-keskustelussa. Huoltajat päättävät aina lapsensa uskonnollisesta ja katsomuksellisesta kasvatuksesta.

Materiaalia kulttuurisen vuodenkierron käsittelyyn löytyy mm.

- <https://evl.fi/kasvuakatsomuksesta>
- <https://juhlakalenteri.fi>
- <https://www.oph.fi/fi/katsomuskasvatus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>
- <https://dialogikasvatus.fi/yhteisymmarrysviikko>
- Lasten oma vuosikirja
- Lasten oma lauluvuosi
- Adventista Ramadaniin -uskonnolliset juhlat Suomessa
- Kaiken maailman juhlat

Yhteistyö Euran seurakunnan kanssa

Seurakunnan työntekijät voivat toimia varhaiskasvatuksen työntekijöiden yhteistyökumppanina ja katsomusten asiantuntijoina. Seurakunta voi toimia yhtenä oppimisympäristönä. Kirkko, sen rikas arkkitehtuuri, kuva- ja musiikkitaide, hautausmaa ja seurakuntakeskus voivat olla tutustumiskohteena. Seurakunnan järjestämistä tapahtumista tiedotetaan hyvissä ajoin huoltajia seurakunnan laitimilla tiedotteilla ja huoltajat päättävät lapsensa osallistumisesta tapahtumiin.

Kevään 2021 aikana on päivitetty yhteistyösopimus Euran kunnan opetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä Euran seurakunnan väliselle yhteistyölle (B-osa). Seurakunnan ja varhaiskasvatuksen henkilöstöstä koottu katsomuskasvatuksen työryhmä kokoontuu keväällä ja syksyllä. Syyskauden alussa työryhmä laatii vuosikellon (C-osa) varhaiskasvatuksen ja seurakunnan väliselle yhteistyölle. Vuosikellon avulla voidaan ennakoida ja suunnitella aikatauluja kasvattajien yhteisille kokoontumisille, yhteistyölle ja mahdollisille koulutuksille. Vuosikello sisältää kaikille lapsille suunnattua toimintaa katsomuksesta riippumatta, mutta myös uskonnollisia tilaisuuksia, joihin kysytään lupa lasten huoltajilta perustietolomakkeessa. Mikäli lapsi ei saa osallistua uskonnolliseen tilaisuuteen, on varhaiskasvatuksen järjestettävä tilalle korvaavaa toimintaa Opetushallituksen ohjeistuksen mukaisesti.

Mediakasvatus

Median välityksellä lapset voivat hahmottaa ympäristöään monin heille mielekkäin tavoin: tulkiten ja arvioiden, tutkien ja kokeillen, tuottaen ja ilmaisten. Media avaa lukuisia mahdollisuuksia kuvitella, kokea, oppia sekä luoda merkityksiä ympäröivästä maailmasta.

- tieto- ja viestintävälineiden käyttö (kirjat, lehdet, radio, TV, pelit, netti, puhelin, kamera, iPadit)
- lasten oma median tuottaminen (lapsiryhmän oma lehti, infokirje, video)
- huomioidaan ja opetetaan kriittinen ja vastuullinen näkökulma mediaan
- lasten olemassa olevat kokemukset mediasta
- yhteistyö paikallislehti Alasatakunnan kanssa
- jokaisessa yksikössä on mietittävä riittävien laitteiden hankintaa
- kasvattajien asenne ja innostus asiaan → Mediapoluilla taitavaksi mediakasvattajaksi – materiaali (www.mediapoluilla.fi)
- hyvää valmista materiaalia mm. MLL:n sivuilla Mediakasvatusaineistot varhaiskasvatukseen

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin

havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväää elämäntapaa kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoitteluun. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestäväää elämäntapaa mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävään elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lapsi on luontaisesti kiinnostunut ympäristöstä, luonnosta ja sen ilmiöistä. Lapsi harjoittelee yhdessä kasvattajan kanssa arvostamaan ja ottamaan vastuuta luonnon ja ympäristön hyvinvoinnista

- luonnossa liikkuminen, luonnon rauhan, kauneuden ja sen monimuotoisuuden huomiointi → pieniä arkipäivän tekoja ja luonnosta ja ympäristöstä nauttimista
- luonnon kunnioitus ja luonnossa hiljentymisen
- euralainen maaseutu → liikutaan lasten kanssa aktiivisesti lähimetsissä ja luontoalueilla
- havainnoiminen, tutkiminen ja tutustuminen luonnon kasveihin ja eläimiin leikkien ja havainnoiden → elämykset ja kokemukset myöhempää elämää varten ja vahvan luontosuhteen juurruttaminen lapsen elämään
- leikkiympäristöjen rakentaminen luontoon
- kestävä kehitys ja valintojen opettaminen arjessa paremman ympäristön puolesta → kierrätys, kirpputorit, kohtuullinen kuluttaminen

Matematiikka

Matematiikka on osa lapsen jokapäiväistä elämää, matematiikkaa on päivän jokaisessa hetkessä. Keskeisenä kasvattajien tehtävänä on ”puhua lapsille arjen matematiikkaa” hyödyntäen päivän eri tilanteita, mm. eteis- ja ruokailutilanteet. Kasvatushenkilöstön rooli on luoda innostava ja kehittävä oppimisympäristö, joka sisältää

- vertailua, luokittelua ja sarjoittamista
- ongelmien ratkomista, havainnointia, mittaamista, lukumääriä ja laskemista arkielämän tilanteissa, kuten leikeissä, peleissä ja perushoitotilanteissa
- Nallematikka-materiaali

Teknologiakasvatus

- tutkiminen, kokeileminen, rakentelu, purkaminen, omat luovat ratkaisut
- erilaisten laitteiden suunnittelu, tutkiminen ja rakentaminen sekä kokeilu

- erilaisten kokeiden tekeminen
- tilaa lasten omille ideoille ja pohdinnoille
- lapset saavat tehdä asioita itse kokeillen ja oman ajattelun kautta

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä

ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Kasvan, liikun ja kehityn

Liikkuminen

Liikkuessaan lapsi ajattelee, kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Liikkuminen on myös vauhtia, elämyksiä, hikeä ja hengästymistä. Pieni lapsi tutustuu oman kehonsa rajoihin liikkeen kautta. Kasvattajan tulee antaa mahdollisuus lapselle päivittäiseen liikkumiseen ja luoda siihen liikkumaan kutsuva ja virittävä ympäristö.

Syksyllä 2021 tehdyn fyysisen oppimisympäristön arvioinnin mukaan varhaiskasvatusyksiköissä on melko hyvin käytössä liikuntavälineistöä, mutta lasten omaehtoisen toiminnan aikana ne ovat vähäisessä käytössä. Oppimisympäristöä muokataan edelleen liikkumista innostavaksi ja turhat säännöt liikkumisen kannalta keskustellaan henkilöstön kesken turvallisuusnäkökulma huomioiden. Myös pienissä tiloissa mahdollistetaan liikkuminen parhaalla mahdollisella tavalla, esim. tasapainoharjoitukset onnistuvat hyvinkin pienessä tilassa. Siirtymäkäytännöt ovat hyviä eri tavoin liikkumisen tilanteita.

Euralainen varhaiskasvatus on mukana Liikkuva varhaiskasvatus-verkostossa. Liikkuva varhaiskasvatus-sivusto on käyty läpi henkilöstön kanssa.

Ruokakasvatus

Ruokailuhetken tulee olla mieluisa yhdessäolon hetki niin lapsille kuin kasvattajillekin. Myös ruokailussa huomioidaan lasten osallisuus. Henkilöstö ruokailee yhdessä lasten kanssa. Kuten muihinkin asioihin, myös ruokaan lapsi oppii tutkimalla ja kokeilemalla. Ruokaan tutustutaan myönteisesti eri aisteja käyttämällä; tunnustelemalla, haistelemalla ja maistelemalla (hyvä materiaali Sapere). Lapsilla ei ole maistamispakkoa, mutta maistamaan voidaan houkutella, rohkaista ja kannustaa myönteisin keinoin. Erilaisiin ruoka-aineisiin voidaan tutustua mahdollisuuksien mukaan myös muissa kuin ruokailutilanteissa, esimerkiksi leipomalla, osallistumalla ruuanlaittoon, esim. sadonkorjuujuhlat.

Lapset harjoittelevat itse ruoan ottamista ja saavat osallistua näin oman annoksensa kokoamiseen. Samalla he opettelevat nälän tunteen tunnistamista ja otettavan ruoan määrää siihen. Ruokailuun kuuluu ruoka-annoksen lisäksi leipä, juoma ja pastilli/purkka.

Kasvattajat toimivat ruokailutilanteissa hyvänä mallina lapsille; sanoittavat, mitä ruokia lautasella on, millainen on ruuan rakenne ja maku. Ruokailutilanteissa keskustellaan yhdessä lasten kokemuksista. Onko joku lapsista oppinut pitämään jostakin ruuasta tai miltä jokin ruoka maistuu? Onko se makeaa, hapanta, kirpeää jne. Näin ruokailutilanteet ovat myös hyviä vuorovaikutuksen ja kielenkehityksen tilanteita. Lasten kanssa keskustellaan ja sanoitetaan monipuolisen ja terveellisten ruokailutottumusten merkityksestä, mm. vitamiinien tärkeydestä ja ruuan vaikutuksesta esim. jaksamiseen. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa ruokailutilanteisiin liittyvät muut kuin ravinnon saamisen tavoitteet, esimerkiksi näkkileivän puremisen vaikutuksen suun motorikkaan.

Huoltajien kanssa keskustellaan perheen ruokailutottumuksista ja tavoista, esim. ruokailuvälineiden käyttö iän ja kehitystason mukaan tai onko pieni lapsi tottunut sormiruokailemaan, mistä lapsi pitää ja mitä hän vielä harjoittelee. Huoltajia kannustetaan mahdollisuuksien mukaan ottamaan lapsi mukaan ruuanlaittoon myös kotona ikätason mukaisesti, esimerkiksi lapsi voi pilkkoa kurkkua tai repiä salaattia.

Tämän varhaiskasvatussuunnitelman liitteenä on ruokailuhetken huoneentaulu (liite 12.), joka käydään jokaisessa tiimissä elokuun alussa läpi ja tarvittaessa palataan siihen.

Muuta huomioitavaa

- ruokailuvälineiden käyttö iän tai kehitystason mukaan
- ruoan kiertokulku → esim. mistä leipä tulee kauppaan
- tutustumiskäyntejä maataloille, kauppaan ym.
- yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa, kuten maatalousnaiset, sydänyhdistykset, elintarvikeyrittäjät jne.

Linkkejä;

- Terveyttä ja iloa ruoasta- Varhaiskasvatuksen ruokasuositukset. THL 2018

Terveys ja turvallisuus

Päivittäinen lepoaika on tärkeä lapsen hyvinvoinnille, terveydelle ja jaksamiselle. Jokaiselle lapselle mahdollistetaan päivittäinen rauhoittumishetki, joka voi olla nukkumisen lisäksi jotakin muuta mielekästä ja rauhallista toimintaa, kuten lukemista tai satuhierontaa. Lepohetkestä pyritään tekemään miellyttävä sekä kasvattajien että lasten näkökulmasta. Lasten on tärkeää hetken aikaa rauhoittua hektisen aamupäivän jälkeen, mutta nukkumispakkoa ei ole, mikäli sille ei ole tarvetta. Toimintatavasta on syytä keskustella huoltajien kanssa. Yhteisen keskustelun tarkoituksena on löytää lapsen edun mukainen ratkaisu (huom. lapsen etu ei ole yhtä kuin lapsen tahto). Lepo/rauhottumishetkellä lapsella on myös mahdollisuus osallisuuteen, esim. millä vaatteilla lepää, unilelu ja muut yksilölliset tarpeet. Yleisen tuen kehittämisvalikossa on keinoja myönteisen lepoaajan aikaansaamiseksi.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja

kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁹⁶ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁹⁷. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja

⁹⁶ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

⁹⁷ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen oppimisen tukeminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Euralaisessa varhaiskasvatuksessa monikulttuurisuus ja monikielisyys on lisääntynyt. On tärkeää, että eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevien perheiden kanssa käydään keskusteluja heidän omasta kielestään, kulttuuristaan, uskonnosta ja katsomuksesta. Euralaisessa varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan ja arvostetaan eri kulttuureja ja niihin tutustutaan koko lapsiryhmän kanssa. Kun yhteistä kieltä ei ole ja lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, otetaan käyttöön kuvitettu ohjeistus Varhaiskasvatuksen aloituspaketti S2- lapselle, jonka avulla huoltajien kanssa voidaan käydä läpi

- mitä tarvikkeita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen
- säänmukainen pukeutuminen
- millainen on lapsen ryhmän päiväjärjestys
- miten lapsen päivä on sujunut

Tulkkipalveluja käytetään tarvittaessa esim. vasukeskusteluissa, jotta kaikki osapuolet saisivat itsensä kuulluksi ja ymmärretyksi.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa keskustellaan perheen tavoista ja kulttuurista. Perheitä rohkaistaan vaalimaan kodeissa omaa kieltään ja kulttuuriaan. Vastuu lapsen oman äidinkielen kehittämisestä on ensisijaisesti perheillä. Vieraskielisten lasten oman kulttuuritaustan huomioiminen mm. toiminnan suunnittelussa ja sen arvostaminen on tärkeää. Myös suomalaisen varhaiskasvatuksen tavat ja periaatteet tuodaan esille keskusteluissa perheiden kanssa.

Kun lapsi opettelee uutta kieltä, on tärkeää keskustella huoltajien kanssa siitä, että uuden kielen oppiminen voi viedä aikaa ja siihen voi sisältyä erilaisia vaiheita. Huoltajille annetaan Lapsen oman äidinkielen ja monikielisyyden tukeminen- lomake, joka löytyy R-asemalta selkokielisenä ja myös käännettynä useammalle eri kielelle.

Kun vieraskielinen lapsi tulee varhaiskasvatukseen, henkilöstö kiinnittää erityistä huomiota kielen kehittymiseen. Henkilöstön kielellinen malli on tärkeä. Kielen kehittymistä tuetaan luonnollisissa toistuvissa arjisissa tilanteissa, esim. leikki-, ruokailu- ja pukeutumistilanteissa. Kuvien käyttö, monipuolisen kielen käyttäminen, lukeminen, riimit ja lorut sekä laululeikit tukevat hyvin lapsen kielen oppimista. Vieraskieliselle lapselle tehdään Lapsen suomen kielen tukemisen suunnitelma (liite 13.), osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunnitelmassa kartoitetaan lapsen kieliympäristö, eli mitä kieliä lapsen eri ympäristöissä puhutaan ja käytetään. Suunnitelmaan kirjataan lisäksi, mitä asioita lapsen kanssa varhaiskasvatuksessa arjessa harjoitellaan ja mihin kiinnitetään huomioita, jotta lapsi saa mahdollisimman hyvän tuen suomen kielen oppimiseensa. R-asemalta löytyy lisäksi paljon materiaalia, joita käyttämällä voidaan kartoittaa lapsen suomen kielen taitoa ja kehittymistä.

Lisäksi R-asemalta löytyy materiaalia S2- pienryhmän ohjaamiseen. Varhaiskasvatukseen on laadittu S2-opetukseen suunnattu materiaalipaketti, joka sisältää valmiita kielenkehityksen tukemiseen suunniteltuja opetushetkiä ja materiaaleja. Materiaali on jaettu jokaiseen varhaiskasvatusyksikköön.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpäy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kielenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kielenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁹⁸. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden.

Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä⁹⁹ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

⁹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁹⁹ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹⁰⁰.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹⁰¹.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹⁰². Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰³ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰⁴.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰⁵. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰⁶. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁰³ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 31 §

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

huoltajien konsultoinnissa¹⁰⁷. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹⁰⁸. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹⁰⁹, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Lapsen tuen suunnittelun pohjaksi on tärkeää muodostaa kokonaiskuva lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja mielenkiinnon kohteistaan. Tärkeää on myös tunnistaa ja määritellä lapsen kehityksessä, oppimisessa ja hyvinvoinnissa ne yksilölliset tarpeet, joiden vuoksi hän tarvitsee tukea. Henkilöstöltä tämä edellyttää yksilöllistä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuntemista, vahvuuksien sekä tuen tarpeen varhaista tunnistamista. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Henkilökunnan on tärkeää huolehtia lapsiryhmän positiivisesta ryhmäytymisestä, jotta ilmapiiri on välittävä ja myönteinen niin lasten kuin myös lasten ja aikuisten välillä. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia, jotta myönteinen minäkuva pääsee kehittymään.

Kun henkilöstöllä herää huoli lapsen tuen tarpeesta, on ensin mietittävä henkilöstön omaa työskentelyä, opetusjärjestelyjä ja ryhmän oppimisympäristöä. Henkilöstön tulee käyttää työskentelynsä tukena riittävän pitkään ja systemaattisesti Tukitoimien seuranta -lomaketta (liite 14.). Asia otetaan puheeksi myös huoltajien kanssa ja kuullaan heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan esille nousseeseen lapsen tuen tarpeeseen liittyen. Henkilöstö voi tässä yhteydessä käyttää apunaan Kysely huoltajille-lomaketta (yleisen tuen kehittämisvalikko).

Varhaiskasvatuksessa lapsen tarvitsema tuki järjestetään ensisijaisesti inklusiivisin periaattein osana lapsen arkea ja päivittäistä varhaiskasvatusta yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Tuki on kiinteä osa laadukkaan varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla varhaiskasvatusympäristöä muokataan vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Tarvittaessa voidaan konsultoida huoltajien kanssa sovitulla tavalla varhaiskasvatuksen omia tai muiden yhteistyötahojen asiantuntijoita. Huoltajien kanssa sovitaan mahdollisuuksien mukaan arjen tukitoimi myös kotiin.

Lapsen tuen tarvetta koskevista asioista vastaavat varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) on varhaiskasvatuksen työntekijä, joka tukee henkilökuntaa seuraamalla lapsiryhmien toimintaa ja konsultoimalla henkilöstöä sekä tekee yhteistyötä lasten huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat voivat antaa kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvää neuvontaa ja

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹⁰⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰⁹ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

ohjausta, toimia lapsen kanssa kahdenkeskisissä tilanteissa sekä ohjata pienryhmiä.

Kasvun ja oppimisen tuen (KOTU) -palaverin käytäntö

Kasvun ja oppimisen tuki on jokaisen varhaiskasvatuksen piirissä olevan lapsen oikeus. Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä kokoontuu syksyn aikana Kasvun ja oppimisen tuen tukiryhmä (KOTU), joka käsittelee lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä asioita. Ryhmän tarkoituksena on edistää lasten tasapainoista ja tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Ryhmän toiminta on ennaltaehkäisevää, konsultoivaa ja lasten kasvatusta tukevaa.

Ennen työryhmän kokoontumista varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mahdollisuus arvioida omaa huoltaan Kasvun ja oppimisen tuki-lomakkeen (liite 15) avulla. Lapsen tuen tarpeesta tai kehitykseen liittyvistä haasteista keskustellaan aina huoltajien kanssa ennen palaveria. Huoltajilla on tieto palaverin ajankohdasta, jotta he voivat halutessaan tuoda lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä asioita ryhmään käsiteltäväksi. Palaveri on varhaiskasvatuspalveluiden sisäistä toimintaa ja siihen osallistuu

- varhaiskasvatuksen opettajat
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kokoonkutsuja + muistio)
- yksikön esihenkilö.

Mikäli KOTU-palaverissa todetaan selkeä huoli lapsen kasvusta, kehityksen tai oppimisen suhteen, jatketaan asian käsittelyä yksilökohtaisessa palaverissa, jonne kutsutaan huoltajien lisäksi tarvittaessa muita monialaisia toimijoita, kuten neuvolan terveydenhoitaja, lapsen kasvun ja oppimisen turvaamiseksi.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹¹⁰. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹¹¹

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹¹ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹¹²

Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹¹³

Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Jokaiselle lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Suunnitelmaa laadittaessa keskustellaan lapsen vahvuuksista ja mielenkiinnon kohteista, mutta yhtä lailla mahdollisista tuen tarpeista. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Huoltajille tulee kertoa mahdollisimman konkreettisesti tilanteita, joissa tuen tarve nousee esille. Huoltajien kanssa sovitaan mahdollisista jatkotoimenpiteistä ja yhteistyötahoista tuen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (kts. edellinen sininen kappale). Yhteistyötoimijoita voivat olla esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terveydenhoitaja tai mahdolliset terapeutit.

Lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia seurataan yhdessä huoltajien kanssa keskusteluissa tuonti- ja hakutilanteissa, puhelimitse sekä erikseen sovittavissa henkilökohtaisissa tapaamisissa.

Tukea suunniteltaessa otetaan huomioon seuraavia asioita

- henkilöstö on aloitteellinen huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön suhteen ja kertoo huoltajille heti, mikäli lapsen kasvussa, oppimisessa ja/tai hyvinvoinnissa kohdataan haasteita
- huoltajat ovat mukana tuen suunnittelussa ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon ymmärtäen ja kunnioittaen
- dialogisuus eli vuoropuhelu huoltajien ja henkilöstön kesken sovittaa yhteen lapsen hyvään elämään, kasvuun, oppimiseen ja yhteistyöhön liittyviä ajatuksia ja näkökulmia, tilanteiden yhdessä arvioiminen ja jaettu asiantuntijuus
- tukea suunniteltaessa pyritään löytämään ”yhteinen kieli” ja opastaa huoltajaa tuen mahdollisuuksista selkeästi ja ymmärrettävästi
- keskustelun tarkoituksena on olla avointa ja rehellistä sekä huoltajien että henkilöstön taholta, jolloin konkreettinen kuva lapsesta oppijana ja ryhmässä toimijana on keskiössä. Kunnioittava vuorovaikutus ottaa aina huomioon toisten tunteet

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹¹³ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹⁴.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹⁵. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁶.

Monialainen yhteistyö euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Monialaisen yhteistyön keskeisenä tavoitteena on tiedon ja osaamisen jakaminen niin, että lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä koko perheen hyvinvointia voidaan edistää parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyön tarve voi tulla esiin jo lasta haettaessa varhaiskasvatuspalveluiden piiriin, mutta mikäli tarve ilmenee myöhemmin, otetaan asia aina ensin puheeksi huoltajien kanssa. Tällöin sovitaan mm. yhteydenottoon liittyvistä kysymyksistä.

Varhaiskasvatuksen monialaisia yhteistyötoimijoita sekä työryhmiä kuvataan liitteissä 9. ja 10.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹¹⁷ ja tuen muodot¹¹⁸ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

¹¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

¹¹⁵ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

¹¹⁶ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

¹¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹¹⁹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki.

Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹²⁰.

Tuen toteuttaminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tuki jakautuu yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea.

Alla olevassa kuviossa ja kappaleissa kuvataan tuen kolme tasoa ja menettelytavat euralaisessa varhaiskasvatuksessa.

¹¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹²⁰ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹²¹.

Yleinen tuki osana laadukasta varhaiskasvatusta

Lapsen tuki toteutuu varhaiskasvatuksen arjessa laadukkaana pedagogiikan keinoin ja tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen. **Laadukkaan varhaiskasvatuksen arki**

¹²¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Varhaiskasvatuksen arjessa korostetaan kokopäiväpedagogiikkaa. Kaikki päivän tilanteet ovat kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tilanteita. Lapsen tuki ulotetaan joustavasti toistuviin perushoidon- ja vuorovaikutustilanteisiin, leikkeihin ja lauluihin sekä muihin arjen säännöllisesti toistuviin toimintoihin ja näin tuki tulee luontevaksi ja systemaattiseksi osaksi lapsen arkipäivää.

Yleinen tuki on ensimmäinen tuen taso ja annetaan osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Henkilöstö havainnoi ja arvioi säännöllisesti sekä lapsiryhmän arkea että yksittäisen lapsen kasvua, oppimista ja sosiaalisia taitoja sekä kirjaa havaintojaan ylös. Lapsella on oikeus saada yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä, tavoitteena vaikuttaa tilanteeseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yksittäisillä ja lyhytaikaisilla tukitoimilla. Tukea mietittäessä on tärkeää huomioida lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet, joista myös huoltajilla on oleellista tietoa. Yleinen tuki on jokaisen lapsen oikeus, mutta se ei tarkoita, että yleistä tukea annettaisiin kaikille. Kaikille lapsille ei siis kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yleisen tuen tavoitteita.

Yleisellä tuella tavoitellaan mahdollisimman varhaista vaikuttamista lasten tuen tarpeisiin. Yleinen tuki voidaan siis suunnitella jo hyvin pienellekin lapselle. Kun lapsi on saanut yleistä tukea riittävän varhain, saatetaan myöhemmin välttyä tehostetun tuen tarpeelta kokonaan.

Yleisen tuen aloittaminen ei edellytä erityisiä tutkimuksia tai hallinnollista päätöstä lukuun ottamatta tilannetta, jossa varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii yksittäisen lapsen kanssa kahdenkeskisissä tilanteissa tai lapsella on käytössään tulkitsemis- ja apuvälineitä. Tuen aloittamisesta on aina keskusteltava ensin huoltajien kanssa.

Lapsen saama yleinen tuki toteutuu parhaiten siten, että varhaiskasvatuksessa kiinnitetään laadukkaan varhaiskasvatuksen lisäksi erityistä huomiota

Lapselle annettava yleinen tuki on henkilöstön perustehtävää tehtäväkuvausten ja vastuiden mukaisesti. Henkilöstön osaamista vahvistetaan täydennyskoulutuksen avulla. Henkilöstön työskentelyn tukena toimivat esihenkilöt sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Mahdollisuus konsultaatioon sekä monialainen yhteistyö edistävät tuen suunnittelua ja toteuttamista. Tarkoitus on, että lapsi voi osallistua oman ryhmänsä toimintaan mahdollisimman täysipainoisesti. Huoltajien ja lasten kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen

opettaja kirjaa yleisen tuen tukimuodot lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹²². Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²³.

Tehostettu tuki euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Tehostettua tukea lapselle mietitään siinä vaiheessa, kun yleisen tuen tukimuotoja on käytetty riittävän pitkään ja intensiivisesti eivätkä ne riitä lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin suotuisaan etenemiseen. Osa lapsista tarvitsee enemmän, pitkäkestoisempaa ja säännöllisempää tukea. Tehostetussa tuessa käytetään samoja tukimuotoja kuin yleisessä tuessa, mutta ne toteutuvat ja tehostuvat lapsen arjessa säännöllisemmin sekä yksilöllisemmin ja samanaikaisesti voi olla käytössä useita eri tukimuotoja. Tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä luontevaksi osaksi lapsen arkea hänen omassa ryhmässään. Tärkeää on huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa lapsen myönteistä käsitystä itsestään. Tukitoimien käyttö edellyttää ja vaatii koko tiimin sitoutuvaa otetta, jolloin arjen kaikissa toiminnoissa näkyy suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus. Tukitoimina käytetään edellä mainittujen menetelmien (laadukas varhaiskasvatus + yleinen tuki) lisäksi

¹²² HE 148/2021 vp, s. 32

¹²³ Varhaiskasvatustilaki 15 e §

Tehostetun tuen päätös, tarve ja käytettävät tukitoimet kirjataan (varhaiskasvatuksen opettaja + varhaiskasvatuksen erityisopettaja) Lapsen tuen lomakkeeseen (liite 16.) yhteistyössä huoltajien ja muiden mahdollisten yhteistyötoimijoiden kanssa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi terveydenhoitaja, perheneuvolan henkilöstö, eri terapeutit sekä lastensuojelun edustus. Samalla sovitaan seurannasta, joka toteutuu vähintään kerran vuodessa. Lisäksi Lapsen tuen-lomake tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa. Lapsen tuen-lomaketta laatiessa on hyvä sopia kodin ja varhaiskasvatuksen yhteisistä toimintatavoista, jotta lapsen kasvu- ja oppimisympäristö on tavoitteiden mukainen.

Varhaiskasvatuspäällikkö tekee hallintopäätöksen tehostetusta tuesta (kts. kappale 5.4 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista Eurassa). Ennen hallintopäätöksen tekemistä on kuultava lapsen huoltajaa. Suositeltavaa on suullinen henkilökohtaiseen tapaamiseen perustuva kuuleminen. Huoltajan esille tuomat näkemykset on kirjattava joko Lapsen tuen-lomakkeeseen (myös mahdollinen liite) tai erilliseen muistioon tapaamisesta.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁴.

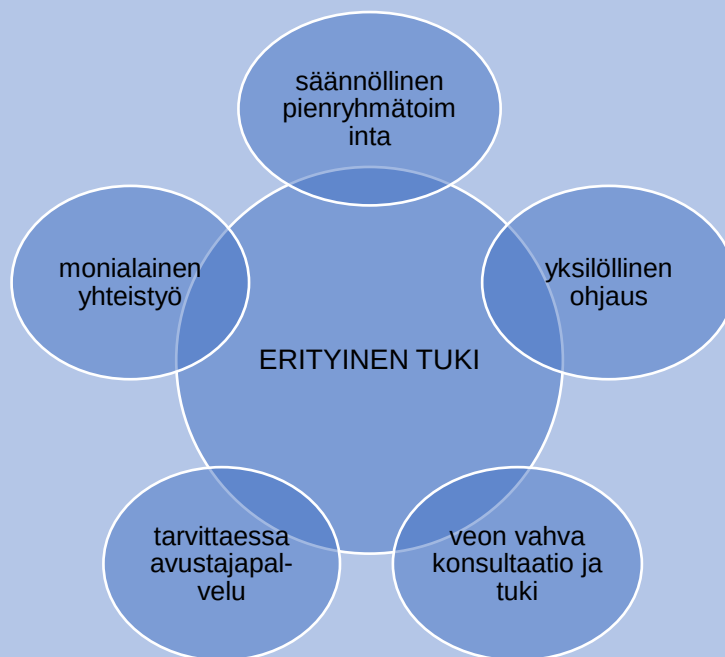
¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Erityinen tuki

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarve saattaa olla usealla kehityksen osa-alueella tai jollakin alueella erittäin suuri. Tällöin lapsi tarvitsee kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea ja hänellä on oikeus erityiseen tukeen. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon huoltajien, henkilöstön sekä muiden mahdollisten asiantuntijoiden näkemys lapsen kasvuun, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvistä tarpeista.

Erityinen tuki koostuu henkilöstön oman ammattitaidon sekä heidän saaman konsultaation mukaan (esim. varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai muu asiantuntija). Lisäksi lapsi voi saada osa-aikaista erityisopetusta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta sekä ohjausta liittyen hänelle suunniteltuihin tavoitteisiin ja tukitoimiin varhaiskasvatuksen arjessa sekä oppimisympäristöön liittyviin ratkaisuihin tai muita tukitoimia käyttäen. Henkilökunta tekee tiivistä yhteistyötä tarvittavien terapeuttien kanssa. Satasairaala, Satakunnan Tikoteekki (tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus) voivat olla myös yhteistyötoimijoina.

Erityinen tuki sisältää jo käytössä olleita menetelmiä (yleinen + tehostettu tuki) säännöllisemmin, mm.

Monialaisen yhteistyön tulee olla säännöllistä. Erityinen tuki voi toteutua käytännössä inklusiivisin periaattein perhepäivähoidossa, päiväkodissa tai pienennetyssä ryhmässä.

Erityisen tuen päätös, tarve ja käytettävät tukimuodot kirjataan (varhaiskasvatuksen opettaja + varhaiskasvatuksen erityisopettaja) Lapsen tuen lomakkeeseen (liite 16.) yhteistyössä huoltajien ja muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa.

Erityinen tuki edellyttää sivistysjohtajan tekemää hallintopäätöstä (kts. kpl 5.4. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista). Ennen hallintopäätöksen tekemistä on kuultava lapsen huoltajaa. Suositeltavaa on suullinen henkilökohtaiseen tapaamiseen perustuva kuuleminen. Huoltajan esille tuomat näkemykset on kirjattava joko Lapsen tuen-lomakkeeseen (myös mahdollinen liite) tai erilliseen muistioon tapaamisesta.

Pidennetty oppivelvollisuus

Osa lapsista voi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Eurassa on käytössä kaikki kolme perusopetuslain mukaista pidennetyn oppivelvollisuuden järjestämistapaa (liite 17.). Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta (varhennettu esiopetus). Lapsen huoltajia kuullaan ja tiedotetaan mahdollisesta pidennetystä oppivelvollisuudesta jo hyvissä ajoin. Lapsen huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta varhennettuun esiopetukseen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta (sivistysjohtaja) tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta (sivistysjohtaja). Näiden päätösten perustana tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto sekä huoltajien suostumus asiaan (tällöin ei tarvita pedagogista selvitystä). Varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii lausuntojen toimittamisesta sivistysjohtajalle. Varhennetun esiopetuksen aikana lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin siirtyminen kuvataan liitteessä 17.

Mahdollisia yhteistyötahoja tässä vaiheessa ovat muun muassa

- neuvola
- lapsen verkostossa olevat terapeutit ja muut asiantuntijat
- Euran perhekeskus
- Satakunnan sairaanhoitopiiri (Satasairaala, sosiaalipalvelut)
- Satakunnan Tikoteekki (Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus)

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²⁵. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen

¹²⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁶. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Tuen muodot euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen muodot on kirjattu Tukitoimien seurantalomakkeeseen, joka toimii henkilöstön apuna ja tukena lapsen tukitoimien järjestämistä mietittäessä. Käytettävät

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

tukitoimet kirjataan Lapsen tuen lomakkeeseen.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹²⁷. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹²⁸.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹²⁹. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹³⁰. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään

¹²⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

¹²⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

¹²⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹³⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹³¹

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹³². Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

¹³¹ HE 148/2021 vp, s. 34

¹³² Varhaiskasvatustalaki 15 e §

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹³³.

Lapsen tuen lomake

Euran kunnassa lapsen tehostettu tai erityinen tuki kirjataan Lapsen tuen-lomakkeeseen kyseisissä kappaleissa kuvatuin vastuin. Lomake on laadittu yllä kuvattujen asioiden mukaiseksi.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³⁴.

Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³⁵. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁶. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹³⁷. Päätös on aina perusteltava¹³⁸. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹³⁹.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista

¹³³ HE 148/2021 vp, s. 35

¹³⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹³⁵ Hallintolaki 34 §

¹³⁶ HE 148/2021 vp, s. 35

¹³⁷ Varhaiskasvatuslaki 62 §

¹³⁸ Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹³⁹ HE 148/2021 vp, s. 36

- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁴⁰.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁴¹.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁴². Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.¹⁴³

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista Eurassa

Hallintopäätökset tallennetaan paikallisen käytännön mukaisesti ja arkistoidaan kunnan tiedonohjaussuunnitelman mukaisesti.

Yleisen tuen hallintopäätös (liite 18.)

Mikäli lapsen varhaiskasvatukseen tai yleiseen tukeen liittyy tukipalveluja, tekee varhaiskasvatuspäällikkö näistä erillisen hallintopäätöksen. Tukipalveluja voivat olla mm. varhaiskasvatuksen erityisopettajan säännöllinen tai pidempiaikainen konsultaatio ja opetus, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineet. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokoaa ja

¹⁴⁰ HE 148/2021 vp, s. 34

¹⁴¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

¹⁴² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁴³ HE 148/2021 vp, s. 30

toimittaa varhaiskasvatuspäällikölle

- asiantuntijalausunnat lapsen tarvitsemista tulkitsemis- ja avustamispalveluista sekä apuvälineistä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, johon on kirjattu varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki lapselle

Tehostetun tuen hallintopäätös (liite 18.)

Varhaiskasvatuspäällikkö tekee hallintopäätöksen myös tehostetun tuen antamisesta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokoaa ja toimittaa varhaiskasvatuspäällikölle

- kuvauksen lapsen arjesta (varhaiskasvatussuunnitelma tai Lapsen tuen lomake)
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä mahdollisten muiden asiantuntijatahojen arviot lapsen tuen tarpeesta
- selvityksen huoltajien kuulemisesta (liite 19.)

Hallintopäätökseen kirjataan tuen muodot, varhaiskasvatuksen toimipaikka sekä mahdolliset tukipalvelut. Päätös on voimassa toistaiseksi. Tuen tarvetta on arvioitava vähintään kerran vuodessa. Mikäli lapsen tuen tarve tai varhaiskasvatuspaikka muuttuu, tulee hallintopäätös muuttaa tai kumota. Esiopetukseen siirtyvien lasten kohdalla hallintopäätös tehostetusta tuesta säilyy täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Pelkän esiopetuksen osalta hallintopäätös kumotaan.

Erityisen tuen hallintopäätös (liite 18.)

Erityisen tuen hallintopäätöksen tekee sivistysjohtaja. Sivistysjohtajalle toimitetaan

- kuvaus lapsen arjesta (varhaiskasvatussuunnitelma tai Lapsen tuen lomake)
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä mahdollisten muiden asiantuntijatahojen arviot lapsen tuen tarpeesta
- selvitys huoltajien kuulemisesta (liite 19.)
- lomake Erityisen tuen päätöstä varten (liite 20.)

Hallintopäätökseen kirjataan tuen muodot, varhaiskasvatuksen toimipaikka sekä mahdolliset tukipalvelut. Päätös on voimassa toistaiseksi. Tuen tarvetta on arvioitava vähintään kerran vuodessa. Mikäli lapsen tuen tarve tai varhaiskasvatuspaikka muuttuu, tulee hallintopäätös muuttaa tai kumota. Esiopetukseen siirtyvien lasten kohdalla hallintopäätös erityisestä tuesta säilyy täydentävän varhaiskasvatuksen osalta.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁴⁴ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴⁵. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvoinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴⁶. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁴⁷. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁴⁸.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset

¹⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁶ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 20 §

työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Euralaisen varhaiskasvatuksen arviointia ja kehittämistä on kuvattu tämän varhaiskasvatussuunnitelman monessa kappaleessa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi arjen toimintaa koko ajan. Yksi arvioinnin keskeinen asia on lasten erilaiset sanalliset ja sanattomat viestit toiminnan aikana; ovatko lapset iloisia, onnellisia, motivoituneita ja sitoutuneita oloisiensa ryhmän toimintaan. Sitoutumattomuus toimintaan näkyy usein lasten käyttäytymisessä. Esimerkiksi häiritsevä käyttäytyminen ja tarkkaavaisuuden herpaantuminen saattavat kertoa siitä, että suunniteltu toiminta ei olekaan lapsille mielenkiintoista tai tarkoituksenmukaista. Tällöin toiminnan reflektointi tiimin kesken on ensiarvoisen tärkeää.

Varhaiskasvatuksessa laaditaan jokaiselle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien ja mahdollisen muun verkoston kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja täydennetään pedagogisten tavoitteiden kannalta tarvittaessa pitkin vuotta, mutta arviointi tapahtuu vähintään kerran vuodessa. Tätä prosessia on kuvattu kappaleessa 1.

Huoltajat, lapset ja henkilöstö osallistuvat pitkin vuotta varhaiskasvatuksen erilaisiin arviointeihin. Arviointi on henkilöstölle velvoittavaa. Joka syksy laadittavassa Jaetun pedagogisen johtajuuden vuosikellossa linjataan arviointien pääkohdat tulevalle toimintakaudella.

Arviointien keskeiset tulokset, vahvuudet ja kehittämisen kohteet käydään läpi ensin VAKA-tiimissä esihenkilöiden ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa. Tämän jälkeen esimiehet käsittelevät arviointien tuloksia henkilöstön kanssa. Huoltajille arviointien tulokset näkyvät kunnan nettisivuilla. Arviointien tulokset otetaan huomioon varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman arviointia on kuvattu myös kappaleessa 1.

MIKSI ARVIOIDAAN?

Arvioinnilla

- edistetään laatua
- tunnistetaan vahvuuksia ja kehittämistarpeita
- kehitetään toimintaa
- parannetaan lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä